

Osoby starsze – samostanowienie i samoorganizacja

Spis treści

Wprowadzenie	3
Samostanowienie i samoorganizacja ludzi starszych w Niemczech – dlaczego? Prof. dr dr Roland Schöne	4
Samostanowienie i samoorganizacja osób starszych w Polsce – dlaczego? Anna Chabiera	8
Podstawowe zasady działania Krajowej Rady Seniorów kraju związkowego Turynia dr Jan Steinhaußen	13
Funkcjonowania Rad Seniorów na przykładzie Warszawskiej Rady Seniorów Wojciech Kałkusiński	19
Samoorganizacja i zaangażowanie ludzi starszych z perspektywy BAGSO – Federalnej Wspólnoty Roboczej Organizacji Seniorów Silke Leicht	25
Samoorganizacja oraz aktywność seniorów z perspektywy Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku Krystyna Męcik	28
Samostanowienie i samoorganizacja senierek i seniorów z perspektywy samorządu seniorów dzielnicy Friedrichshain-Kreuzberg w Berlinie dr Dieter Kloß	32
Reprezentacja interesów seniorów a rynek towarów i usług Marzena Rudnicka	35
Na drodze do tworzenia reprezentacji interesów organizacji senioralnych w Polsce – idee i realizacja Bartłomiej Głuszak	40
Kilka słów na zakończenie...	44

Wprowadzenie

Poniższa publikacja została sporządzona w ramach projektu „Polsko-niemiecki cykl seminariów jako wkład do rozwoju aktywności seniorów i polityki senioralnej w Polsce i w Niemczech” we współpracy EUROSOZIAL Parytetowego Stowarzyszenia Współpracy Polsko-Niemieckiej i Europejskiej z Biurem Międzynarodowej Polityki Senioralnej Federalnej Wspólnoty Roboczej Organizacji Senioralnych BAGSO. Booklet został sfinansowany ze środków Federalnego Ministerstwa Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży BMFSFJ.

Starzenie się populacji to problem uniwersalny, generowany przez spadek dzietności oraz przez wzrost przeciętnego trwania życia. W 2019 roku 20% ludności Unii Europejskiej było w wieku powyżej 65 lat. Coraz więcej osób starszych chce angażować się społecznie, wolontarystycznie, zakładać stowarzyszenia, uczyć się języków, poznawać nowe hobby, a przede wszystkim decydować o sobie i wpływać na decyzje polityczne dotyczące ich przyszłości.

W publikacji autorzy prezentują możliwości i przykłady samoorganizacji, samostanowienia oraz dostosowanie rynku usług na rzecz seniorów do zmieniających się potrzeb. Intencją bookletu jest dostarczenie informacji potrzebnych we współpracy transgranicznej, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności środowisk senioralnych.

Miłej lektury!

Izabela Czuba
Kierownik Projektu

Samostanowienie i samoorganizacja ludzi starszych w Niemczech – dlaczego?

Prof. dr dr Roland Schöne

W wyniku zmian demograficznych liczba osób starszych w Europie, a w szczególności w Niemczech, znacznie wzrosła i rośnie nadal. Przyczyną jest zbytnia niedoreprezentacja młodych (niski wskaźnik urodzeń), a nie jak to często określa się w sposób negatywny, starzenie się społeczeństwa. Ludzie starsi chcą żyć długo, samodzielnie i w dobrym zdrowiu.

Jeszcze nigdy w Niemczech nie było tyle osób starszych, które średnio osiągną taki wiek i są tak zdrowe, jak ma to miejsce teraz.

Po raz pierwszy przeżyli w swojej ojczyźnie życie bez wojny, bez ofiar, ucieczki i wypędzenia. Rodzi to zobowiązanie do działania na rzecz dalszego zapewnienia pokoju – w dialogu z młodszym pokoleniem. Krąg osób, które przeżyły wojnę, jest coraz mniejszy, ich doświadczenia z wojny należy zapisać cyfrowo, aby można je było rozpowszechnić i aby nie uległy zapomnieniu.

Coraz więcej osób starszych jest aktywnych w sferze organizacji czasu wolnego, w działaniach wolontariatu i to w coraz większym stopniu po zakończeniu aktywności zawodowej, ale niestety ciągle zbyt mało jest aktywności w zakresie polityki, co oznacza, że należy rozszerzyć kształcenie polityczne i odpowiednie oferty dla osób starszych.

Do jeszcze lepszego i szybszego spełnienia postulatów osób starszych dążących do

samostanowienia i samoorganizacji brak odpowiedniego lobby politycznego wśród partii rządzących, choć grupa społeczna w wieku 65+ już teraz stanowi około 25–35% ludności w Niemczech. Niestety nie wszyscy starsi parlamentarzyści angażują się na rzecz własnej grupy wiekowej.

Samorządy seniorów nie działają we wszystkich strukturach samorządowych, choć zapisy takie zawarto w tzw. konstytucjach gminnych. Ich prawo do bycia wysłuchanym, do zabrania głosu i do uczestnictwa w głosowaniu jest w zbyt małym stopniu uwzględniane w procesach decyzyjnych partii rządzących na szczeblu komunalnym i na szczeblu parlamentów krajów związkowych. Tylko w ten sposób seniorzy mogą wspólnie z młodszym pokoleniem współdecydować o rozwoju całego społeczeństwa.

Najczęściej parlamenty samorządowe, które mają zasięgać opinii rad seniorów, decydują, którzy kandydaci mogą zostać wybrani i są jednocześnie uprawnionymi do głosowania członkami rad seniorów. A więc doradzają sobie sami! Tylko w nielicznych gminach jak np. w Berlinie, seniorzy faktycznie sami wybierają demokratycznie członków swojego samorządu seniorów – niezależnie od miejskiego parlamentu (rady miasta).

Ogromny potencjał tego wolontariatu wymaga lepszych warunków ramowych. Obejmuje to motywację, doradztwo i oferty doskonalenia w zakresie prowadzenia wolontariatu na rzecz społeczeństwa i jednocześnie we własnym interesie. Skuteczne działania samorządów seniorów powinny być znacznie bardziej doceniane w przestrzeni publicznej i w mediach, aby można było pokazać, że

zniechęcenie do polityki jest niewłaściwym podejściem! Wspólnie wszyscy mogą coś zdziałać! Mogą się do tego przyczynić sieci samorządów seniorów w regionach.

Również tworzenie strategii inkluzywnych musi się odbywać z udziałem osób starszych, ponieważ młodszy za mało znają ich potrzeby. Inkluzja oznacza też zakaz dyskryminacji ze względu na wiek. Nie można traktować kogoś gorzej wyłącznie z powodu jego daty urodzin.

Warunkiem realizacji działań samoorganizacyjnych osób starszych są niezbędne kompetencje, doradztwo i wsparcie. Znana od dawna prawda i postulat „Wolontariat potrzebuje etatu” nadal czeka na odpowiednią realizację w wielu strukturach administracji na poziomie gminy i kraju związkowego. Wymaga to również lepszego wsparcia ogólnego doskonalenia ludzi starszych, w szczególności w zakresie techniki, ze szczególnym uwzględnieniem technik komunikacyjnych, tak abyśmy mogli jako społeczeństwo bardziej kompetentnie korzystać z postępu technicznego. Brak wystarczających kompetencji cyfrowych i sieci szerokopasmowych właśnie teraz w czasie pandemii działa na niekorzyść starszych pokoleń w regionach wiejskich. Dlatego potrzebne są nie tylko informacje cyfrowe, ale nadal również analogowe (media drukowane i telewizja).

Ważne, aby w sektorach bankowości, gospodarki i usług bardziej skupić się na potrzebach tej grupy społecznej i w sposób zrozumiały prowadzić komunikację. Oferty, które można stawiać za wzór, należy wyróżniać w przestrzeni publicznej godłami jakości „Pla-

cówki i usługi przyjaznej dla seniorów”, jak to ma miejsce np. w Saksonii-Anhalt.

Również przy tworzeniu dostosowanych do potrzeb seniorów produktów i usług ułatawiających samodzielne życie ich – zazwyczaj młodszy – twórcy powinni angażować również starszych ekspertów, którzy zakończyli już działalność zawodową. Otworzy to ogromny potencjał doświadczeń życiowych i zawodowych drzemący w ludziach starszych dla nowych, dostosowanych do potrzeb odbiorców, innowacyjnych ofert produktowych i usługowych oraz umożliwi wzajemną naukę między starszymi i młodszymi. Jako przykład można podać naukowo-badawczy projekt techniczny prowadzony wspólnie z przedsiębiorstwami w uniwersytecie trzeciego wieku przy politechnice w Chemnitz, którego przedmiotem są np. obrotowe półki w lodówce i meble lub proste korzystanie ze smartfonów, a który ma nas przybliżyć do realizacji postulatu: „Internet i zasięg łącz szerokopasmowych musi przyjść do seniorów, a nie odwrotnie.”

Giełdy wolontariatu potrzebują więcej analiz stanu rzeczywistego, potrzeb, stwierdzenia, co konkretnie jest do zrobienia i optymalizacji, czyli np. zaoferowanie niezbędnych ubezpieczeń, podwyższenia diet wypłacanych wolontariuszom (niekiedy 2 € / godz.), które są niedostateczne i niemal nie pokrywają kosztów przejazdu.

Zainteresowanie samodzielnym mieszkaniem i życiem we wspólnocie przybiera na sile wraz ze zmianami demograficznymi.

W Niemczech utrzymuje się przyrost miejsc opieki całodobowej w nowych domach

opieki lub w hotelach przebudowywanych na prywatne domy seniora, budowanych przez inwestorów oczekujących zysku na poziomie do 8%. Często biedniejsi seniorzy, z których wielu pobiera zasiłki socjalne, nie są w stanie zapłacić za takie miejsca, szczególnie w dużych miastach.

Lepszym wsparciem dla samodzielnego życia będzie więcej miejsc opieki dziennej i placówek z mieszkaniami z asystą, które również dają dużo swobody i, na ile to jest potrzebne, oferują świadczenia pomocowe i opiekuńcze.

Tu ludzie starsi żyją wykorzystując niekiedy np. własne meble. W razie potrzeby mogą korzystać z części wspólnych (restauracja, biblioteka, klub, oferty czasu wolnego lub opieki medycznej i in.). Mogą też uczestniczyć we wspólnym przyrządzaniu posiłków lub w pracach w ogródku a w ramach rady mieszkańców współuczestniczą w decyzjach podejmowanych przez kierownictwo placówki. Organizacja placówki opiekuńczej jest indywidualna i zależy od kierownictwa placówki oraz aktualnie od przepisów sanitarnych, dotyczy to również posiadania zwierząt domowych w części mieszkalnej placówki.

W Niemczech rośnie zainteresowanie samoorganizacją wielopokoleniowych wspólnot mieszkaniowych, czego przykładem może być spółdzielnia „Lebenstraum Gemeinschaft Jahnishausen“ w okolicy miejscowości Riesa w Saksonii. Została ona założona przez 7 starszych pań, które w 2001 roku w kupionym na licytacji podupadającym zamku z powodzeniem zorganizowały spółdzielnię.

Dziś odnowione budynki zamieszkują ludzie starsi wspólnie z młodszymi rodzinami, łącznie 53 osoby.

Ten rozwój wielopokoleniowych form mieszkalnictwa należy w przyszłości wspierać w istniejących zasobach komunalnych przez odpowiedni dobór lokatorów i likwidowanie barier budowlanych. 450 domów wielopokoleniowych wspieranych w Niemczech przez rząd federalny służy przede wszystkim – jako miejsce spotkań z kulturą i oświatą, miejsce organizacji czasu wolnego – starszym, ale też i młodszym, przy czym nad realizacją celu spotkań ponadpokoleniowych często można jeszcze popracować. Niestety takie programy wsparcia nie obejmują popularnych form wspólnot mieszkaniowych. Takie wspólnotowe formy mieszkalnictwa powinny być bardziej uwzględniane w rozwoju programów budowlanych w programach wsparcia realizowanych w gminach, w krajach związkowych i na poziomie federalnym, co pomogłoby zmniejszyć problem samotności na starość i wzmocnić wzajemną pomoc.

Takie oferty muszą być finansowo dostępne dla wszystkich ludzi starszych. Dlatego rosnące różnice między biednymi i bogatymi seniorami są dużym problemem społecznym. Ubóstwo ludzi starszych jest często zbyt mało widoczne i w debacie publicznej trzeba silniej zaakcentować to, co w odniesieniu do samotności ludzi starszych uwiadacza się teraz w czasie pandemii. Dla polityków temat ubóstwa na starość starszych nie jest atrakcyjny i często poświęca się mu za mało uwagi przy formułowaniu konkretnych celów politycznych. Z drugiej strony

niektórzy bogaci wyrażają gotowość płacenia wyższych podatków, dzięki którym będzie można zlikwidować różnice społeczne, co z kolei pozwoli na uniknięcie konfliktów. Pozwoliłoby to na znaczny rozwój samostanowienia i samoorganizacji ludzi starszych dzięki odpowiednim ofertom socjalnym w miejscach spotkań.

Zmiany wymaga również sposób opodatkowania emerytur i potrąceń z tytułu prac wykonywanych po zakończeniu życia zawodowego w sektorze publicznym, abyśmy mogli wykorzystać ten potencjał.

Nożyce między bogactwem a biedą rozwierają się coraz bardziej. I tak niektórzy bogaci wzbogacili się w wyniku pandemii koronawirusa jeszcze bardziej, np. w handlu wysyłkowym a biedni jeszcze bardziej zbiednieli (w wyniku rosnącej liczby ubogich korzystających z ograniczonych finansowo świadczeń społecznych, m.in. korzystających z jadłodajni wydających bezpłatne posiłki, wzrostu bezrobocia, zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin i braku możliwości dodatkowych zarobków).

Pozytywna jest tendencja w zakresie dyspozycji składanych przez pacjentów, dyspozycji w zakresie pochówków i tzw. pełnomocnictw ostrożnościowych na wypadek niezdolności do podejmowania czynności prawnych, na przykładzie których widać, że dzięki ofertom poradnictwa ludzie samodzielnie podejmują decyzje o swoim losie aż do śmierci. Niestety oferty w zakresie medycyny paliatywnej i liczba miejsc w hospicjach nadal nie są w stanie pokryć rosnącego zapotrzebowania na możliwość godnej śmierci.

Mimo wymienionych problemów i braków wielu seniorów żyje skromnie i szczęśliwie. Jednak wielu ubogich i samotnych starszych ludzi, którzy w swoim życiu zrobili i osiągnęli wiele, ma prawo do większego uwzględnienia ich w życiu społeczeństwa i do wsparcia przez to społeczeństwo.

Również współpraca europejska między seniorami powinna cieszyć się większym wsparciem. Chociaż seniorzy dużo podróżują jako turyści, najczęściej nie ma zbyt wiele okazji do spotkania i wymiany doświadczeń z seniorami w innym kraju. Dzięki wsparciu komunalnemu, np. w ramach partnerstwa miast, w ramach programów realizowanych przez kraje związkowe z regionami przygranicznymi, np. dla ambasadorów seniorów z Saksonii i z Polski lub w ramach programów współfinansowanych ze środków UE jak Erasmus+ ludzie starsi powinni być silniej włączani w tak istotną współpracę polityczną i kulturalną w Europie.

Bez wsparcia i korzystnych warunków ramowych tworzonych przez UE, rząd federalny, kraje związkowe gminy i poszczególne instytucje ludzie starsi nie osiągną celu, który można określić jako: „Seniorzy wszystkich krajów, łącznie się na rzecz pokoju w Europie wszystkich pokoleń!”

Prof. dr dr Roland Schöne
Dyrektor naukowy Kolegium Seniorów przy
Politechnice w Chemnitz

Seniorenkolleg an der TU Chemnitz
09107 Chemnitz, Deutschland
roland.schoene@gmx.net

Samostanowienie i samoorganizacja osób starszych w Polsce – dlaczego?

Anna Chabiera

Impulsem do podjęcia inicjatywy w swojej sprawie lub w sprawie szerszej grupy jest dostrzeżenie potrzeby lub potrzeb, które nie są realizowane, a które są istotne dla danej osoby lub grupy. Impulsem może również być poczucie krzywdy, braku sprawiedliwości lub gorszego traktowania w porównaniu z innymi osobami. W omawianym temacie – gorszego traktowania ze względu na wiek.

Przykładem odkrycia takiej niesprawiedliwości, a dokładnie dyskryminacji ze względu na wiek, było dostrzeżenie przez kobiety urodzone w 1953 roku, które przeszły na wcześniejszą emeryturę, że otrzymywały mniej pieniędzy niż ich koleżanki z rocznika 1952, choć pracowały tak samo i za tyle samo, i też przeszły na wcześniejszą emeryturę¹. Był to efekt uboczny wprowadzenia w 2012 r. przepisów dotyczących wcześniejszych emerytur. Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył felerne przepisy prawne do Trybunału Konstytucyjnego w 2016 r., a w marcu 2019 r. Trybunał Konstytucyjny uznał je za niekonstytucyjne. Ta historia ma dalsze perypetie, ale kluczowe dla omawianego

tematu jest doświadczenie jednej z tych kobiet. W wywiadzie z pracowniczkami Biura Rzecznika² opowiedziała o tym, jak z osoby, która nie miała świadomości, że „coś jest nie tak, jak być powinno”, ani że jej prawa są naruszane, zmieniało się jej nastawienie pod wpływem informacji o wyroku Trybunału a następnie kontaktu z osobami zaangażowanymi w ochronę praw obywatelskich w Biurze Rzecznika. Po jedenastu latach od przyznania emerytury nie tylko zaczęła występować we własnej sprawie w ZUSie (z wnioskiem o przeliczenie emerytury, mimo, że już wcześniej kontaktowała się z ZUSEm za prośbą o informację, ale wtedy „odbiła się od ściany”), ale zaczęła również zachęcać sąsiadki i znajome znajomych do podejmowania tego tematu. Różnica w wysokości ich emerytur po przeliczeniu wyniosła 800 zł (dla porównania zauważmy, że w 2019 r. kobiety w Polsce najczęściej pobierały emeryturę w wysokości około 1600 zł)³.

Pragnę zwrócić uwagę w tej skróconej opowieści na następujące elementy: początkowy brak wiedzy na temat gorszego uposażenia, brak wiedzy na temat istniejących przepisów i stopniowa przemiana tej kobiety – także pod wpływem rozmów z innymi – w osobę, która się interesuje przepisami i potrafi na ich podstawie doprowadzić do korzystnej zmiany swojej sytuacji, a następnie do

1 Barbara Imiołczyk, Agnieszka Jędrzejczyk, Aneta Kosz, *Z Urzędu. Nieurzędowy raport ze skarg, rozmów, spotkań z Rzecznikiem Praw Obywatelskich VII Kadencji 2015–2020 Adamem Bodnarem*, Warszawa 2020, s. 71, dostęp: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/z%20urzedu%202020.pdf>.

2 Tamże s. 430–433.

3 Wg danych z ZUS za 2019 r. w Polsce wysokość emerytury dla kobiet średnio wynosiła około 1 900 zł, a emerytura najczęściej pobierana to ok 1600 zł, dla mężczyzn średnio to około 2 800 zł, a emerytura najczęściej pobierana to ok. 2 200 zł. Za: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Struktura wysokości świadczeń wypłacanych przez ZUS po waloryzacji w marcu 2019 roku*, Warszawa 2019, s. 21.

zmiany sytuacji osób znajdujących się w podobnym położeniu. Innymi słowy: przejście od niewiedzy i bezradności, do aktywności i poczucia sprawczości.

Tworzenie stowarzyszeń, organizowanie ruchów społecznych

W sytuacji, kiedy cele są szersze, a ich realizacja wydaje się być długofalowa oddolne inicjatywy mają szansę przeobrazić się z ruchu w bardziej sformalizowaną strukturę stowarzyszeń i fundacji. Znanym nam przykładem są Uniwersytety Trzeciego Wieku, które stawiając sobie za cel edukację i integrację osób w starszym wieku, działają w różnych formach, a ponad 56% z nich w formie stowarzyszeń⁴. Liczba UTW stale się powiększa – w 2019 r. działało 640 jednostek – a wg danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba słuchaczy sięgnęła około 113 tys. osób. Przyłóżmy tę liczbę jednak do ogólnej liczby osób w wieku 60 i więcej lat, która w 2019 r. sięgnęła 9,7 mln (na 38,4 mln całej populacji)⁵. Dodatkowo z badania LFS/BAEL wynika, że w Polsce w edukacji formalnej i poza formalnej np. w ramach UTW – w 2018 r. zaangażowanych było jedynie około 1,6 % osób w wieku 55–74 lata (w UE średnia wyniosła 5 %)⁶.

Te liczby ilustrują potencjał rozwoju dla edukacji w starszym wieku. Biorąc pod uwagę, że osoby starsze w różnych badaniach wskazują na różnorodne potrzeby edukacyjne, związane także z nowymi rolami społecznymi, związanymi z ich wiekiem, wydaje się, że struktury państwa zbyt mało stwarzają możliwości osobom starszym do korzystania z edukacji.

Im dalej w las tym więcej drzew

Powyższe przykłady (przeliczenie wysokości emerytury oraz poszerzenie oferty edukacyjnej) wskazują na obszary, w których osoby starsze już odkryły potrzebę zmian. Z jednej strony zmian w szczegółowych przepisach, z drugiej strony w zakresie budowania systemu wspierania edukacji w starszym wieku, także poprzez alokację środków finansowych. W dalszej kolejności wydaje się zasadne stworzenie komórki w odpowiednim resorcie odpowiedzialnym za edukację w wieku senioralnym, który systemowo wspierałby rozwój edukacji na tym etapie życia.

Jednakże oprócz tych obszarów pozostają inne, równie ważne, jak dostęp do opieki zdrowotnej w tym opieki długoterminowej oraz paliatywnej – która powinna być dostępna niezależnie od rodzaju choroby, zapobieganie osamotnieniu i izolacji spo-

4 Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce w 2019 r.*, Warszawa 2020 r. (dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r.), s. 59–60, dostęp: <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-w-polsce-za-rok-2019>.

5 Tamże, s. 7.

6 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce w 2018 r.*, Warszawa 2019 r., s. 52–53, s. dostęp: <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-w-polsce-za-rok-2018>.

tecznej, zapewnienie autonomii i niezależności, które – jak pokazują doniesienia medialne w czasie pandemii, są dodatkowo ograniczane, zwłaszcza względem osób mieszkających w domach opieki społecznej. A to właśnie decydowanie o sobie, czyli inaczej autonomia i niezależność, są kluczowe dla tytułowego samostanowienia osób starszych.

Krótko mówiąc katalog obszarów, a co za tym idzie – potrzeb, można długo rozwijać. W Polsce istnieją organizacje pozarządowe, które zwracają uwagę na te obszary oraz na istotne problemy. Stopniowo ich głos jest coraz bardziej słyszalny. Wydaje się jednak, że tych iskier zapału potrzebujemy więcej, tak aby głos osób starszych przebił się wśród wielu innych, na poziomie polityki krajowej.

Wszelkie dążenia organizacji seniorskich do uzyskania szerszego mandatu do reprezentowania osób starszych, np. poprzez poszerzenie liczby członków tych organizacji lub poprzez konkretne akcje lub petycje, w których sygnatariusze o różnych afiliacjach wskazują na generalne potrzeby osób w starszym wieku, wydają się na wagę złota. Także dlatego, że ułatwiają pozytywne utożsamianie się osób starszych ze swoją grupą wiekową. Należy zauważyć, że sygnatariusze mogą należeć do organizacji o innych profilach niż seniorskie. Szukanie wsparcia np. wśród organizacji młodzieżowych może zaowocować szerszą współpracą i wzajemnym zrozumieniem.

Czas zmian – zmiana demograficzna, potrzeba dostosowania na poziomie lokalnym

Działania na rzecz osób starszych powinny ulec intensyfikacji. Niebawem, czyli w 2025 r., w wiek 80+ zaczną wchodzić osoby urodzone w czasie powojennego wyżu demograficznego. To oznacza, że państwo polskie powinno przygotować się zarówno na poziomie krajowym, regionalnym jak i lokalnym na wzrost zapotrzebowania na różnego rodzaju wsparcie i działania włączające skierowane do seniorów.

Instytucje publiczne, może w sposób niedoskonały, ale sporo już realizują w ramach usług społecznych. Niemniej bez sprawnej adaptacji dotychczasowych struktur do zmiany demograficznej może się okazać, że „nie wyrobimy się na zakręcie”. Dlatego potrzebne jest zwiększenie środków finansowych dla gmin na realizację lokalnych diagnoz potrzeb w kontekście starzenia się społeczeństwa, a następnie na przygotowanie adekwatnej odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby.

Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie do ówczesnej Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁷ zaproponował rozpoczęcie debaty nad możliwością wprowadzenia subwencji senioralnej, która mogłaby funkcjonować podobnie do subwencji oświatowej, a mogłaby być przeznaczona na realizację różnych działań z zakresu polityki senioral-

7 Pismo z dnia 19 lutego 2020 r., dostęp: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-jak-przygotowac-sie-na-starzenie-spoleszczenstwa>. Ministerstwo w październiku 2020 r. zmieniło nazwę na Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

nej. Minister nie podjęła tej dyskusji, być może warto najpierw poddać tę koncepcję debacie na poziomie samorządowym i w gronie organizacji senioralnych. Bez odpowiedniej infrastruktury i wsparcia na poziomie lokalnym realizacja wielu postulatów odnoszących się do praw osób starszych pozostanie nadal w sferze życzeń.

Czas zmian – zmiana w podejściu do praw osób starszych

Od kilku lat w debacie międzynarodowej odnoszącej się do sytuacji osób starszych obserwuje się wyraźne przesunięcie akcentów. Powstają kolejne opracowania, a także raporty i głosy w przestrzeni publicznej wskazujące na to, że praw osób starszych nie można dłużej rozpatrywać w kategorii praw socjalnych, czyli ukierunkowanych na walkę z ubóstwem, ale na prawa człowieka, odnoszące się do realizacji pełnego potencjału, którym dysponuje osoba w starszym wieku. Wymieńmy raport Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁸, ale także niedawny raport Sekretarza Generalnego ONZ dotyczący wpływu Covid-19 na osoby starsze⁹. W tym raporcie – obok wskazania licznych wyzwań związanych z pandemią oraz ageizmem w kontekście obecnego kryzysu – Sekretarz Generalny ONZ formułuje wezwanie do stworzenia silniejszych ram zarówno

na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym do ochrony praw człowieka w odniesieniu do osób starszych, z uwzględnieniem zwiększenia wysiłków Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się, powołanej w 2010 r. przez Zgromadzenie Generalne ONZ do przygotowania propozycji międzynarodowego instrumentu prawnego, który promowałby i chronił prawa i godność osób starszych¹⁰.

Debata nad nową Konwencją o prawach osób starszych toczy się od dekady. Być może pandemia, uwypuklająca dotychczasowe problemy osób w starszym wieku, mogłaby stanowić dodatkowy impuls mobilizujący państwa członkowskie ONZ do skutecznego podjęcia tego tematu. Aby im to ułatwić potrzebny jest głos samych zainteresowanych, czyli organizacji zrzeszających osoby starsze, które z jednej strony motywowałyby odpowiednio Ministerstwa, a z drugiej strony tłumaczyły seniorom i seniorkom, o co toczy się gra. A gra toczy się o uznanie i realizację w praktyce praw danej osoby niezależnie od jej wieku.

Podobnie jak przy opracowaniu i uchwaleniu Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych znaczącą rolę odegrały organizacje pozarządowe skupiające osoby z niepełnosprawnościami, tak teraz nieodzowny jest głos osób starszych, które mogą i chcą budować tożsamość tej bardzo

8 European Union Agency for Fundamental Rights, *Shifting perceptions. Towards rights-based approach to ageing*, Luxembourg 2018, dostęp: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-fundamental-rights-report-2018-focus_en.pdf

9 UN Policy brief, *The Impact of Covid – 19 on older persons*, May 2020, dostęp: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_policy_brief_on_covid-19_and_older_persons_1_may_2020.pdf.

10 Tamże, s. 14.

różnorodnej grupy społecznej – do tego potrzebne są jednak stowarzyszenia, bo to one mają prawo do zabierania głosu w oficjalnych dyskusjach.

Efekty Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych dostrzegamy w postaci przyjętego programu rządowego Dostępność +, który oczywiście wskazuje także na potrzeby osób starszych, ale proponuję pogłębić debatę na temat różnic i podobieństw w potrzebach i oczekiwaniach osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Zwiększenie świadomości w tym zakresie to też symptom zmian¹¹.

Podsumowując: zmiany dotyczą nas wszystkich, ponieważ każdy wraz z wiekiem doświadcza różnorodnych zmian w swoim życiu, do tego dochodzą zmiany w społeczeństwie, a także zmiany klimatyczne, i każde inne, które również mają wpływ na sytuację osób starszych.

Samoorganizacja osób starszych wydaje się niezwykle pożądana a nawet konieczna w obliczu tych wszystkich zmian. Po pierwsze organizacje seniorskie mają wyjątkowy mandat do tego by zabierać głos w imieniu swojej grupy wiekowej na zasadzie „nic o nas bez nas” oraz do weryfikowania, czy powszechne prawa są realizowane w praktyce także w odniesieniu do osób starszych. Być może jest więcej luk niż te, o których już wiemy. Po drugie organizacje te mogą

tworzyć pomost pomiędzy pojedynczymi osobami starszymi a samorządami, rządem i dalej Unią Europejską i ONZ. To szeroki łańcuch powiązań, ale realny i istotny, jeśli chodzi o potencjalne efekty (jak pokazuje przykład Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami i Konwencji o prawach dziecka). Aktywne osoby starsze mogą skutecznie reprezentować interesy innych osób w swoim wieku i starszych, także tych, którzy już sami się po pomoc nie zgłoszą oraz dla przyszłych pokoleń osób starszych, czyli swoich dzieci i wnuków. To rola polegająca na łączeniu. Różnych osób o różnych poglądach, potrzebach, z różnych generacji. Do tego potrzebne jest doświadczenie, a któż posiada to doświadczenie, jak nie osoby starsze.

Anna Chabiera
Ekspertka Zespołu Równego Traktowania
BRPO

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa
Polska
anna.chabiera@brpo.gov.pl
+48 22 551 79 91

11 Dobrym punktem wyjścia może być raport Specjalnej Sprawozdawczynie ONZ ds. osób z niepełnosprawnościami, w którym dostrzega ona różnice w kreowaniu tożsamości osób starszych i osób z niepełnosprawnościami i skutki, jakie to niesie w kontekście efektywnego korzystania ze swoich praw, dostęp: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/74/186.

Podstawowe zasady działania Krajowej Rady Seniorów kraju związkowego Turyngia

dr Jan Steinhaußen

1. Podstawa prawna

Krajowa Rada Seniorów kraju związkowego Turyngia działa na podstawie Ustawy o wsparciu praw partycypacyjnych seniorów uchwalonej 10 października 2019 r. przez Landtag [parlament kraju związkowego] Turyngii. Ustawa ma na celu wzmocnienie prawa seniorów do partycypacji, wsparcie indywidualnego uczestnictwa w procesie decyzyjnym w sprawach gospodarczych, społecznych, kulturalnych i politycznych oraz poprawę i wsparcie współistnienia różnych pokoleń. Poza wzmocnieniem reprezentacji interesów i partycypacji społecznej aktywny udział w życiu społecznym seniorów powinien być gwarantem godnego przeżycia wieku dojrzałego bez dyskryminacji.

Ustawa wymienia tu trzy istotne elementy strukturalne: gminne rady seniorów, pełnomocników ds. seniorów oraz Radę Seniorów kraju związkowego.

Gminne rady seniorów

Ustawa reguluje tworzenie i wybór gminnych rad seniorów. Przewidziano w niej obowiązek wyboru rad seniorów w gminach powyżej 10 000 mieszkańców i w powiatach grodzkich. W gminach poniżej 10 000 mieszkańców oraz w powiatach ziemskich stworzenie rad seniorów jest fakultatywne.

Gminne rady seniorów są w myśl ustawy samodzielną, ponadwyznaniową, niezależną od stowarzyszeń lub partii politycznych reprezentacją interesów seniorów w gminach i powiatach. Wszyscy członkowie rad seniorów pracują społecznie i są wybierani spośród kandydatów zgłaszanych przez organizacje seniorów działające w danych gminach i powiatach. Zadaniem rad seniorów jest reprezentacja ludzi starszych mieszkających w danej gminie przed organami obieralnymi oraz administracją. Są partnerem do rozmów dla seniorów, doradzają gminom i powiatom w sprawach seniorów, opracowują stanowiska oraz zalecenia i wspierają wymianę doświadczeń między podmiotami odpowiedzialnymi w ramach pracy senioralnej. Opinie rad seniorów należy zasięgać przy wszystkich decyzjach rady gminy lub rady miasta z danego powiatu we wszystkich sprawach dotyczących przede wszystkim seniorów. Członkowie takiej rady mogą być powoływani jako eksperci obywatelscy również do komisji rady gminy.

Pełnomocnicy do spraw seniorów

Ustawa przewiduje ponadto obowiązek wybrania społecznych pełnomocników ds. seniorów w powiatach wiejskich i grodzkich. W myśl ustawy pełnomocnicy ds. seniorów mają wspierać prace rad seniorów i być osobami do kontaktu w sprawach ludzi starszych. Ponadto mają być reprezentantem spraw, problemów i sugestii rad seniorów oraz samych seniorów w kontaktach z administracją samorządową. Pełnomocnicy ds. seniorów mają mieć ponadto co do zasady głos przed podjęciem decyzji sejmiku po-

wiatu lub rady miasta powiatu grodzkiego w sprawach dotyczących przede wszystkim seniorów. Mogą też z własnej inicjatywy, wraz z radami seniorów, przedstawiać opinie i propozycje we wszystkich kwestiach dotyczących seniorów. Mogą być powoływani jako eksperci obywatelscy do komisji sejmiku powiatu lub rady powiatu grodzkiego.

Kluczową pozycję przyznano pełnomocnikom seniorów na poziomie kraju związkowego. Reprezentują oni interesy gminnych rad seniorów w Krajowej Radzie Seniorów i informują o jej pracy. Za ich pośrednictwem interesy i sprawy ludzi starszych są przekazywane politykom szczebla kraju związkowego.

Krajowa Rada Seniorów

Krajowa Rada Seniorów jest zgodnie z ustawą ciałem opiniotwórczym, gremium reprezentacji interesów oraz wymiany doświadczeń w obszarze polityki senioralnej dla seniorów danego kraju związkowego. Działa ona ponadwyznaniowo i niezależnie od stowarzyszeń lub partii politycznych. Jej członkowie działają społecznie.

Członkami Krajowej Rady Seniorów są:

- wybrani pełnomocnicy ds. seniorów z powiatów wiejskich i grodzkich lub ich zastępcy,
- osoba powołana przez Stowarzyszenie na rzecz rozwoju współdziałania i partycypacji ludzi starszych w Turyngii stow. zarejstr. [*Verein zur Förderung von Mitwirkung und Teilhabe älterer Menschen in Thüringen e. V.*] lub jej zastępca.

Ponadto walne zgromadzenie Krajowej Rady Seniorów może wybrać łącznie dziesięć innych osób, które w szczególny sposób zasłużyły się dla spraw seniorów w Turyngii, do Krajowej Rady Seniorów, przy czym ustawa przewiduje, że należy uwzględnić przy tym różnorodną sytuację życiową seniorów w Turyngii oraz wyważoną proporcję płci.

Krajowa Rada Seniorów służy rządowi kraju związkowego radą i pomocą we wszystkich kwestiach dotyczących polityki senioralnej. Rząd kraju związkowego winien zapewnić udział krajowej rady seniorów w procesach decyzyjnych dotyczących przede wszystkim seniorów raz w sprawach, w których chodzi również o interesy seniorów. Rząd kraju związkowego winien zasięgać opinii rady w szczególności przed wniesieniem projektów ustaw do parlamentu kraju związkowego lub przed wydaniem rozporządzeń dotyczących spraw seniorów. Rada ma również prawo przedstawiać, z własnej inicjatywy, swoje stanowisko rządowi i parlamentowi kraju związkowego we wszystkich kwestiach polityki senioralnej.

Krajowa Rada Seniorów powinna ponadto uczestniczyć w realizacji, tworzeniu i rozwoju programów polityki senioralnej kraju związkowego i wspierać aktywną partycypację starszego pokolenia w życiu społecznym oraz informować seniorów o istotnych dla nich ustawach i ich realizacji. Ponadto winna ona wspierać pracę pełnomocników ds. seniorów i gminnych rad seniorów.

Zgodnie z ustawą i własnym regulaminem Krajowa Rada Seniorów obraduje z reguły trzy razy w roku. Celem posiedzeń jest omówienie istotnych tematów polityki senioral-

nej, uchwalanie stanowisk oraz wymiana doświadczeń między członkami rady.

Ważne zagadnienia polityczne podejmowane przez radę w wydawanych stanowiskach, imprezach i publikacjach obejmują m.in.:

- poprawę możliwości partycypacji i zaangażowania senierek i seniorów w działalności politycznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i w innych obszarach aktywności niezawodowej oraz w zakresie zaangażowania obywatelskiego,
- mieszkanie i mobilność osób starszych,
- kwestie świadczeń emerytalno-rentowych, co obejmuje podjęcie kwestii ubóstwa ludzi starszych,
- opiekę medyczną, prewencję, świadczenia medyczne,
- opiekę i zaangażowanie w zakresie hospicjów,
- planowanie rozwoju miasta i dzielnic, budownictwo bez barier, zaopatrzenie i infrastrukturę,
- dyskryminację osób starszych i kwestie godnego życia na starość.

W celu realizacji swoich zadań Krajowa Rada Seniorów prowadzi biuro z trzema pracownikami.

W praktyce Krajowa Rada Seniorów konkretyzuje swoje działania w sposób następujący:

1. Praca w gremiach i działania polityczne

Krajowa Rada Seniorów reprezentowana jest w licznych gremiach i grupach roboczych ministerstw i organizacji kraju związkowego i reprezentuje w nich interesy ludzi starszych oraz swoją wiedzę ekspercką w zakresie po-

lityki senioralnej. Jest m.in. członkiem krajowej komisji ds. opieki, konferencji klastra opieki, rady nadzorczej MDK [Służby Doradztwa i Orzecznictwa Medycznego], kuratorium fundacji Thüringer Ehrenamtsstiftung [Fundacja Wolontariatu Turyngii], Krajowej Rady Rodziny i różnych grup roboczych realizowanego przez nią programu krajowego, Krajowej Komisji Planowania, grupy roboczej lokalnych związków rodzin, Krajowej Konferencji Ochrony Zdrowia i Krajowego Zrzeszenia Promocji Zdrowia oraz licznych innych organizacji.

2. Wsparcie pracy gminnych rad seniorów i pełnomocników ds. seniorów

Krajowa Rada Seniorów włącza gminne rady seniorów i pełnomocników ds. seniorów w prace nad wszystkimi stanowiskami i opiniami sporządzanymi przez nią w związku z projektami ustaw, rozporządzeń oraz w pozostałych sprawach dotyczących polityki senioralnej. Organizuje ona dla rad i pełnomocników liczne oferty doskonalenia, warsztaty i konferencje. W sprawach polityki senioralnej jest pierwszym partnerem do rozmów. W tym sensie wspiera też wszystkie wydarzenia organizowane lokalnie przez rady i pełnomocników ds. seniorów. Dla pełnomocników ds. seniorów organizuje ona ponadto spotkanie, którego celem jest ukierunkowanie i profilowanie pracy pełnomocników.

3. Public relations na rzecz spraw senierek i seniorów w Turyngii

Działania public relations są jednym z głównych zadań Krajowej Rady Seniorów. Mają one pomóc przy propagowaniu spraw i interesów osób starszych w opinii publicznej. Praca w zakresie public relations koncentruje się na:

- wydawaniu biuletynów skierowanych do gminnych rad seniorów i pełnomocników ds. seniorów oraz do ekspertów dziedzinowych. W biuletynach tych Krajowa Rada Seniorów informuje o swoich działaniach, o działaniach gminnych rad seniorów i pełnomocników ds. seniorów oraz o aktualnościach na poziomie kraju związkowego i na poziomie federalnym. Biuletyn ten ukazuje się trzy razy w roku.
- stronie internetowej Krajowej Rady Seniorów. Strona prezentuje struktury Krajowej Rady Seniorów, jej działania, publikacje, wydane stanowiska i zrealizowane wydarzenia.
- wydawaniu publikacji w formie broszur i książek. Krajowa Rada Seniorów podejmuje w nich ważne tematy z zakresu gerontologii i polityki senioralnej. Mają one służyć transferowi wiedzy eksperckiej do praktyki reprezentacji interesów i pracy socjalnej z ludźmi starszymi, przejrzystość prezentować struktury pracy socjalnej i umożliwić wymianę doświadczeń. Wydawnictwa mają nie tylko charakter naukowy, ale są również sprofilowane z akcentem na politykę senioralną. Oznacza to, że ponoszą też ważne postulaty odnoszące się do polityki senioralnej.

Krajowa Rada Seniorów publikuje też formaty audio (podcasty / oryginalne wypowiedzi), które mają odzwierciedlić „własny głos” samych zainteresowanych.

4. Wsparcie organizacji seniorów i organizacji socjalnych oraz modelowych projektów w zakresie pracy socjalnej

Krajowa Rada Seniorów wspiera ponadto różne inne organizacje prowadzące pracę z seniorami. Realizacja zadań i wsparcie

innych organizacji zapisane są w Ustawie o wzmacnianiu praw do współdziałania i partycypacji seniorów w Turynii. Są one w szczególności wartościowe i potrzebne tam, gdzie stowarzyszenia te działają wyłącznie społecznie i gdzie partycypacja osób starszych wymaga wsparcia. Aktualnie wsparcie dotyczy w szczególności organizacji Thüringer Landsenioren [*Seniorzy Wiejscy Turynii*] oraz Grüne Damen und Herren [*Zielone Panie i Panowie*].

Znaczenie pracy Krajowej Rady Seniorów

Nowoczesne społeczeństwo chcące sprostać przemianom demograficznym czy radość życia ludzi starszych nie powstają dzięki alimentacji i transferom socjalnym czy zaopatrzeniu, ale dzięki poczuciu sensu życia i działaniom ten sens nadającym, dzięki przejściu odpowiedzialności za innych i trosce o nich, dzięki inicjatywie własnej obywateli i zaangażowaniu w rodzinie i poza nią. Działania nadające sens życia dla dużej grupy społecznej, która nie jest już czynna zawodowo, nie powstają same z siebie. Jest to zadanie ogólnospołeczne, w realizacji którego uczestniczyć muszą ludzie starsi. Na tle zmian strukturalnych wieku społeczeństwa i zwiększania się liczebności ludzi starszych społeczeństwo nie będzie mogło zrezygnować z (politycznego) zaangażowania i potencjału seniorów. Gminy, którym uda się wesprzeć potencjał seniorów, staną się bardziej atrakcyjnymi miejscami do życia i będą mogły ograniczyć wydatki socjalne. Społeczeństwa zróżnicowane i złożone, w których ocena konsekwencji decyzji politycznych jest coraz trudniejsza, coraz bardziej stawiają

na planowanie zróżnicowane i oparte na partycypacji społecznej. Odpowiadają one na indywidualne potrzeby ludzi, ustalając podział finansowania i obowiązków.

Interesy, życzenia i potrzeby ludzi realizowane są w Republice Federalnej Niemiec na podstawie konstytucji, poprzez zdefiniowane w niej prawa podstawowe, w formie wyborów i demokratyczny system reprezentacji z ustawami i rozporządzeniami oraz przez państwo socjalne dbające o równowagę interesów i pomoc w sytuacjach, w których jest ona potrzebna. Jednak kwintesencją systemu demokracji reprezentatywnej jest również społeczny głos doradczy, różnorodne procesy demokracji bezpośredniej i udział społeczeństwa obywatelskiego w działaniach poprzedzających proces legislacyjny. Krajowa Rada Seniorów uczestniczy w nich jako organizacja lobbyistyczna w rozumieniu udziału w publicznym procesie partycypacyjno-negocjacyjnym. Szerokie (polityczne) uczestnictwo obywateli powoduje i wzmacnia zaangażowanie i identyfikację. Promuje innowację. Utrwala relacje i struktury socjalne. Wzmacnia poczucie własnej wartości i sprawczości. Przeciwdziała niechęci do polityki, tendencjom skrajnie prawicowym i innym tendencjom ekstremistycznym, antydemokratycznym i rasistowskim w społeczeństwie. Z wiedzy wynikającej z doświadczenia ludzi starszych wyrażanej w działaniach Krajowej Rady Seniorów żadne społeczeństwo nie może zrezygnować. Korzystanie z tej wiedzy pozwala na spowolnienie tempa życia w „szybkim społeczeństwie” oraz na refleksję prowadzącą do upewnienia się co do swoich racji i budującą tożsamość oraz na aktywizację przestrzeni publicznej. Społeczeństwo, które

nie docenia wiedzy wynikającej z doświadczenia ludzi starszych, staje się w stosunku do starszych pokoleń bezduszne i bez wyrazu. W obliczu wysokiej liczby ludzi w zaawansowanym wieku, których autonomia jest ograniczona i którzy potrzebują pomocy, grupy, która w najbliższych dziesięcioleciach będzie coraz większa oraz w obliczu malejącego potencjału pomocy w kręgach rodzinnych, nie ma alternatywy dla zaangażowania i pomocy ludzi starszych dla ludzi starszych. Dotyczy to również reprezentacji interesów, gdy np. samorząd seniorów bierze udział w pracach rad domów seniora, gdy seniorzy formułują potrzeby osób wymagających opieki i osób niepełnosprawnych oraz zajmujących się nimi członków rodziny. Decydowanie za kogoś oddala i to w dwojnasób, od samego siebie i od struktur przejmujących decydowanie o losach człowieka. Profesjonalna praca socjalna jest pod bardzo silną presją ekonomiczną w zakresie kalkulacji i realizowanych celów. Jest racjonalizowana i właśnie w zakresie opieki nad ludźmi starszymi jest prezentowana jako świadczenie na wagę złota. Obywatelskie zaangażowanie polityczne jest czynnikiem korygującym ekonomizację pracy socjalnej. Zaangażowanie obywatelskie, obojętnie w jakich ramach, staje po stronie interesów adresatów świadczeń socjalnych, osób wymagających opieki, osób w zaawansowanym wieku znajdujących się w sytuacjach wymagających pomocy i w sytuacjach wyjątkowych oraz innych grup, których partycypacja jest zagrożona. Jest ono synonimem ambicji pracy socjalnej, która chce realizować swój aspekt ludzki poza wzrostem ukierunkowanym na zysk.

W tym zakresie formy partycypacji realizowane przez Krajową Radę Seniorów są podstawą tworzenia pełnej życia demokracji uwzględniającej głos strony społecznej oraz solidarnego społeczeństwa. Krajowa Rada Seniorów jest więc ważną organizacją w politycznym spektrum poglądów w Turynii.

dr Jan Steinhaußen
Przewodniczący

Landesseniorenrat Thüringen
Schillerstraße 36
99096 Erfurt
Niemcy
steinhaussen@landesseniorenrat-
thueringen.de
+49 361 562 1649
+49 152 553 530 13

Funkcjonowania Rad Seniorów na przykładzie Warszawskiej Rady Seniorów

Wojciech Kałkusiński

Środowisko osób starszych, po osiągnięciu wieku emerytalnego i przejściu na zasłużoną emeryturę nie mogło pogodzić się z nadmiarem wolnego czasu a jednocześnie chęcią podzielenia się swoimi doświadczeniami. Biorąc przykład ze społeczeństw innych krajów, jak Niemcy, Austria czy Norwegia, polscy seniorzy chcieli zacząć decydować o swoich potrzebach, rozwoju intelektualnym, by nadążyć za stale zmieniającym się światem, choćby w dziedzinie nowinek techniki, technologii, kultury czy edukacji.

Zanim powstały Rady seniorów, Warszawa oferowała dla tej grupy społecznej spotkania w ramach istniejących już struktur, takich jak: Komisja Dialogu Społecznego, Uniwersytety Trzeciego Wieku, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, środowiska kombatanckie, a nawet koła parafialne.

Działania środowiska seniorów ograniczały się w tamtym okresie głównie do lokalnych / dzielnicowych spotkań osób starszych, które nie dawały możliwości wpływania na kształtowanie trwałego rozwoju czy wpływania na otoczenie mieszkańców.

Społeczność senioralna dążyła do posiadania istotnego wpływu na politykę senioralną, która umożliwiałaby wskazywanie pozytywnych zmian, jakie powinny być wprowadzone przez władze dla tej właśnie grupy.

W Warszawskim środowisku osób starszych powstała myśl, by za przykładem seniorów

m.in. miasta Poznań, utworzyć oficjalny organ reprezentujący seniorów we władzach samorządowych i mający bezpośredni wpływ na całość działań dla środowiska senioralnego.

Grupa aktywnych seniorów działająca m.in. przy Komisji Dialogu Społecznego z inspiracji p. Zdzisława Czerwińskiego, przy znacznej pomocy członków Polskiej Unii Seniorów, już w roku od 2010–2011 rozpoczęła rozmowy z władzami stolicy na temat powołania organu reprezentacji seniorów w samorządzie gminnym.

Po trudnych, wielomiesięcznych dyskusjach władze Warszawy podjęły kroki prawne w kierunku powołania Rad seniorów.

Uchwałą Nr LXXXV/2188/214 z dnia 3 lipca 2014 roku Rada Miasta st. Warszawy utworzyła Warszawską Radę Seniorów.

Jednocześnie uchwałą Rady Miasta nadano Warszawskiej Radzie Seniorów statut, tryb wyboru do Rad, a także określono kompetencje i wyznaczono zasady działania.

Zgodnie z uchwałą Rady Warszawy i Zarządzeniem Prezydenta m.st. Warszawy w dniu 20.10.2014 r. powołano pierwszy 26-osobowy skład Warszawskiej Rady Seniorów. Pierwsi członkowie Rady wywodzili się z podmiotów i organizacji pozarządowych działających na terenie miasta Stołecznego Warszawy. I tak wybrano:

- 2 przedstawicieli z Komisji Dialogu Społecznego ds. osób starszych i kombatanatów,
- 2 przedstawicieli z Komisji Dialogu Społecznego ds. Uniwersytetu Trzeciego Wieku,

- 3 przedstawicieli Rady m. st. Warszawy,
- 1 przedstawiciela Prezydenta,
- 18 przedstawicieli Dzielnicowych Rad m. st. Warszawy.

Członkowie Warszawskiej Rady Seniorów objęli mandat na pierwszą kadencję, która trwa przez okres 3 lat.

Bardzo sprawnie zawiązało się pierwszych dziewięć Dzielnicowych Rad Seniorów.

W pozostałych dzielnicach Warszawy burmistrzowie obawiali się możliwej ingerencji Rad Seniorów w życie urzędu dzielnicy pomimo tego, iż w uchwale Rady Warszawy wyraźnie są określone zasady działania nowo powołanych rad. Dodatkowo w ustawie o samorządzie gminnym w art. 5c ust. 3 zawarta jest wykładnia mówiąca o tym, że „Gminna rada seniorów” ma wyłącznie charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny, a więc kompetencje tych Rad są znacznie ograniczone.

Wobec powyższego Rady Seniorów nie mogą samodzielnie podejmować istotnych decyzji w zakresie życia samorządów swoich gmin i zarządzania nimi. Ostatnia 18 – ta Rada Seniorów została powołana dopiero w marcu 2019 r.

Prezydent Warszawy, pani Hanna Gronkiewicz-Waltz wyznaczyła do bezpośredniego współdziałania z Warszawską Radą Seniorów swego zastępcę – wiceprezydenta Włodzimierza Paszyńskiego. Wskazała także Biuro Pomocy i Projektów Społecznych jako instytucję Urzędu Miasta st. Warszawy do bezpośredniego, roboczego współdziałania z Warszawską Radą Seniorów. Pani Prezydent uroczyście, w obecności dyrektorów wy-

działów urzędu wręczyła nowo powołanym radnym akty powołania.

Po ukonstytuowaniu się Prezydium Warszawskiej Rady Seniorów I kadencji podjęto działania w kierunku opracowania „Regulaminu pracy Warszawskiej Rady Seniorów” oraz planu pracy tego organu na najbliższy okres działania.

Miasto oddelegowało pracownika urzędu, koordynatorkę do stałej współpracy w ramach obsługi Rady. Do zadań tej osoby należy m.in. prowadzenie dokumentacji czy aktualizacji strony internetowej i mediów społecznościowych.

Współpraca z władzami Miasta od początku istnienia Warszawskiej Rady Seniorów układa się w stopniu zadawalającym, a przede wszystkim rozwojowo. Oczywiście nie przychodziło to łatwo ani szybko, z uwagi na duże zaniedbania w tej dziedzinie, powstałe w latach ubiegłych.

Istotnym bodźcem do sprawnego i rozwojowego działania było wyasygnowanie w 2020 roku przez Urząd Miasta środków finansowych na funkcjonowanie Warszawskiej Rady Seniorów.

Prezydium II Kadencji Warszawskiej Rady Seniorów, już obecnie w składzie 5-osobowym, dużą uwagę przywiązywało do rozwoju programu w kierunku polepszenia stanu zdrowia seniorów i stąd nawiązano stałą współpracę z Wydziałem Zdrowia, Wydziałem Sportu m. St. Warszawy, by pobudzić wydziały do aktywnej współpracy z Warszawską Radą Seniorów.

Prezydium Warszawskiej Rady Seniorów spośród swoich członków wyłoniło zespoły tematyczne:

1. organizacyjno – prawny,
2. zdrowia i dobrostanu seniorów,
3. współpracy z Radami Seniorów,
4. sportu i kondycji fizycznej seniorów,

Członkowie Warszawskiej Rady Seniorów wiele energii poświęcają na monitorowanie i wdrażanie systemów umożliwiających upowszechnienie zdrowego stylu życia i poprawę warunków życia seniorów.

Realizacja nowych programów umożliwiających mobilizację seniorów do stałego uczestnictwa w uprawianiu aktywnego i zdrowego stylu trybu życia a także poprawienia ich warunków wymaga jednak stałego dofinansowania.

Z funduszy Miasta organizowane są ogólnodostępne wydarzenia senioralne m.in.:

- Warszawska Olimpiada Seniorów – wydarzenie odbywające się we wrześniu każdego roku. Seniorzy ze wszystkich dzielnic tłumnie uczestniczą w wielu dyscyplinach sportowych dających możliwość pełnej aktywności fizycznej. Oczywiście wybór dyscyplin dopasowany jest do odpowiednich przedziałów wiekowych 70-, 80- , 90- latków. Każdy z uczestników wyposażony jest w pakiet startowy zawierający niezbędne materiały i upominki. Seniorzy są niezwykle zadowoleni z tego typu rozrywki, a szczególnie w momencie, gdy wręczane są okolicznościowe medale czy nagrody rzeczowe. W tym roku pandemia uniemożliwiła zorganizowanie tej imprezy.

- Miejsce Przyjazne Seniorom – konkurs, którego coroczne edycje ukierunkowane są na docenienie instytucji i podmiotów działających w różnych branżach stołecznego rynku usług, oferujących seniorom znaczne ułatwienia w realizacji transakcji i uzyskanie niemałych zniżek cenowych.
- Targi Pracy Seniora – pionierski projekt wzbudzający niezwykle pozytywne zainteresowanie środowiska osób starszych. Ma on na celu zapoznanie seniorów z propozycjami stołecznego rynku pracy skierowanymi do osób starszych, uwzględniającymi wiek, siłę i czas etatu kandydatów do pracy.
- Tematyczne coroczne Seminaria Warszawskiej Rady Seniorów podsumowujące osiągnięcia zespołów roboczych w warszawskich dzielnicowych radach seniorów. Przykładowo, w 2019 roku tematem seminarium było „zdrowie i jakość życia seniorów”.

Członkowie Warszawskiej Rady Seniorów zapraszani są do uczestnictwa w komisjach oceniających oferty składane przez organizacje pozarządowe w odpowiedzi na ogłoszane przez Biuro Projektów i Pomocy Społecznej m.st. Warszawy konkursy. Członkowie uczestniczyli w ocenie m.in. konkursów „Warszawska złota rączka”, „Opieka w DPS”, „Sprawni, Aktywni, Potrzebni” „Pomoc kombatantom” czy akcja „Taxi dla Kombatanta”. Konkursy te finansowane są ze środków budżetowych Miasta i mają na celu zaspokojenie potrzeb środowisk senioralnych poprzez wsparcie instytucji opieki długoterminowej, domów dziennego pobytu czy klubów seniora.

Jako wiceprzewodniczący Warszawskiej Rady Seniorów na przestrzeni ostatnich trzech lat pracy społecznej osobiście wielokrotnie dokonywałem oceny bardzo poważnych ofert na działania pomocowe na rzecz społeczeństwa senioralnego.

W celu spełnienia istotnego postulatu Rady Miasta Stołecznego Warszawy jak i Warszawskiej Rady Seniorów, Prezydent Miasta Warszawy utworzył na lata 2019–2030 r. program „Warszawa Przyjazna Seniorom”, w wyniku, którego rozpoczęto realizację inwestycji budowy wind w budynkach kilku kondygnacyjnych, w celu „uwolnienia” mieszkańców „więźniów IV pięter”.

Mieszkańcy domów bez wind to w większości seniorzy w znacznie zawansowanym wieku, którzy objęli lokale mieszkalne w latach 1950–1970. Stan zdrowia tych ludzi uniemożliwia im wychodzenie z mieszkań i całkowicie uzależnia ich od opieki rodzin lub pomocy społecznej.

Obecnie władze Miasta uznały, że to jeden z poważniejszych problemów Miasta, który należy szybko rozwiązać.

Urząd Miasta dopiero w 2019 r. przyznał środki finansowe na rozpoczęcie budowy wind w budynkach będących własnością miasta. W Warszawie jest znacznie więcej budynków bez wind, lecz znajdują się one w gestii Spółdzielni mieszkaniowych oraz Wspólnot mieszkaniowych. Tylko budynki będące w strukturze własności miasta, mogą być dofinansowane z tego budżetu.

Warszawska Rada Seniorów wyznaczyła stałych przedstawicieli do współpracy ze strukturami i organami urzędu miasta Warszawy,

gdzie wskazujemy potrzeby zgłaszane przez seniorów w zakresie poprawy działania służb miejskich w Warszawie:

- Zarządem Transportu Miejskiego,
- Zarządem Dróg Miejskich,
- Strażą Miejską,
- Biurem Planowania i Mobilności Transportu,
- Warszawską Radą Pożytku Publicznego,

Prezydium Warszawskiej Rady Seniorów z dużym powodzeniem rozwija współpracę z organizacjami pozarządowymi, podmiotami i organami działającymi na rzecz społeczności senioralnej m.in.:

- UTW – udział w corocznych wydarzeniach senioralnych, seminariach,
- Krajowy Instytut Gospodarki Senioralnej – ABCsenior.com, centrum informacji dla Seniora, portal informacyjny uznany wśród tego środowiska. Wsparcie i edukacja w zakresie nowych technologii, bankowości i innych aspektów życia.
- Polskim Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów – prowadzącym „Edukację społeczną osób starszych”,
- Głos Seniora – prowadzi Ogólnopolską kartę Seniora, akcję Stylowy Senior, a także pismo „Głos Seniora” o zasięgu krajowym i międzynarodowym.
- Pokolenia – wydawca czasopisma senioralnego o zasięgu krajowym.
- Ogólnopolskim Porozumieniem o Współpracy Rad Seniorów w Krakowie – platforma współpracy Rad Seniorów w Polsce,
- Przestrzeń Facebooka wraz z Urzędem Komunikacji Elektronicznej – szkolenia międzypokoleniowe dla seniorów i młodzieży szkolnej.

Przedstawiciele Prezydium Warszawskiej Rady Seniorów są zapraszani do urzędów i instytucji:

- Pałacu Prezydenta, a także przez Pierwszą Damę na okoliczność ważnych uroczystości państwowych, Dnia Społeczności Senioralnej,
- Premiera w Kancelarii Premiera Rady Ministrów – seminaria o tematyce prawnej dla przedstawicieli organizacji senioralnych,
- Sejmu,
- Senatu – spotkania z Izbą Wyższą
- Nadawców TV oraz rozgłośni radiowych.

Rady Seniorów od początku swego działania skupiają w swoich szeregach szeroki przekrój społeczny osób starszych w różnym wieku, o różnym stopniu wykształcenia i statusie społecznym.

Są miejscem budowania struktur senioralnych, ich podstaw i zmian zachodzących w programie dotychczasowej polityki senioralnej. Są również miejscem, gdzie następuje bezpośrednio wdrażanie wypracowanych programów w życie.

Praca społeczna na rzecz społeczeństwa senioralnego jest pracą niezwykle cenną i przyjemną, dającą wiele zadowolenia, choć nie jest pracą łatwą. Praca społecznika często wymaga od niego wiele wyrozumiałości, kultury osobistej i wyczucia w działaniu.

Niezmiernie ważnym czynnikiem dla dalszego pozytywnego rozwoju działalności Warszawskiej Rady Seniorów jest zgodna i efektywna współpraca pomiędzy członkami Rad seniorów. Podstawą powodzenia w działal-

ności społecznej jest „budowanie mostów” (maksyma 12 Kongresu BAGSO) – działanie na rzecz wspólnego dobra, budowanie wspólnej wartości, zrozumienie się we wszystkich przypadkach, a co najważniejsze dobra komunikacja i wzajemne poszanowanie pracujących ze sobą osób.

Praca na rzecz organizacji społecznej wymaga bowiem nie tylko dobrych chęci, ale wiedzy z wielu dziedzin życia i zasad współżycia społecznego.

Z wieloma znakomitymi przykładami doskonałej współpracy wypracowanymi przez niemieckie struktury senioralne jak również z piękną maksymą „Brücken bauen” powróciłem z 12-go Kongresu Niemieckich Seniorów w Dortmundzie. Mieliśmy okazję do zaprezentowania naszych organizacji i wzajemnego poznania się. Prowadziliśmy liczne dyskusje w kwestiach jak podnieść jakość życia seniorów, czy opieki zdrowotnej, dostosowania innowacji do potrzeb osób starszych, projektowania nowej przestrzeni dla seniorów.

Wiele miejsca w rozmowach poświęciliśmy na zacieśnienie obustronnych stosunków opartych na przyjaźni i pomocy naszym organizacjom.

W tym miejscu, chciałbym serdecznie podziękować wszystkim osobom, które przyczyniły się do zorganizowania tego wspólnego Kongresu.

Jestem osobiście niezmiernie wdzięczny za możliwość udziału i poznania wspaniałych przedstawicieli z wielu niemieckich organizacji senioralnych zrzeszonych w BAGSO.

Dziękuję także organizacji Eurosozial za sprawny nadzór i niezwykle troskliwą opiekę nad naszą delegacją przez cały czas trwania tego wydarzenia. Dziękuję za możliwość implementowania do naszego systemu senioralnego tych wszystkich rozwiązań, które z powodzeniem sprawdziły się już w niemieckim systemie.

Te wszystkie wspaniałe osiągnięcia w niemieckim systemie senioralnym, które mogliśmy poznać w czasie Kongresu były możliwe dzięki spójnej i zgodnej realizacji kierunków rozwoju systemu senioralnego pod egidą BAGSO.

Wielką zasługę należy przypisać przedstawicielom instytucji i organizacji niemieckich.

Wiele niezmiernie budujących słów usłyszeliśmy od szeregu dostojników rządowych – instytucji niemieckich, członków zarządu BAGSO, m.in. pani Renate Heinisch i pana Franza Muentefering, a także przedstawicieli Ministerstwa Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży i innych niemieckich wysokich urzędów.

Będę niezwykle wdzięczny za możliwość dalszej współpracy ze strukturami BAGSO, które są reprezentowane przez doskonale dobrany zespół profesjonalistów w dziedzinie rozwoju ruchu senioralnego.

Moja trzyletnia kadencja jako wiceprzewodniczącego Warszawskiej Rady Seniorów przypadła na koniec 2020 r. a jednocześnie zbiegła się z nadaniem funkcji „Członek Rady Ambasadorów” w strukturze Głosu Seniora i Ogólnopolskiej Karcie Seniora.

W dalszym ciągu realizuję także prace społeczne na rzecz społeczności senioralnej w organizacjach: Krajowym Instytucie Gospodarki Senioralnej z nadanym tytułem „Lider Środowiska senioralnego”, Polskiej Unii Seniorów, Obywatelskim Parlamentem Seniorów. Dotychczasowe moje zaangażowanie w prace społeczne w różnych organizacjach zostało dostrzeżone przez prezydenta RP i przyznaniem srebrnego krzyża zasługi.

Wojciech Kałkusiński

b. Wiceprzewodniczący Warszawskiej Rady Seniorów

Warszawska Rada Seniorów

Kruczkowskiego 2

00-412 Warszawa

Polska

wk2@wp.pl

+48 501 306 984

Samoorganizacja i zaangażowanie ludzi starszych z perspektywy BAGSO – Federalnej Wspólnoty Roboczej Organizacji Seniorów

Silke Leicht

Wolontariat ludzi starszych jest tak barwny i różnorodny jak sami seniorzy. Możliwości angażowania się istnieją w niemal wszystkich obszarach społecznych, a tym samym istnieje wiele możliwości podjęcia sensownej działalności w podeszłym wieku i współtworzenia rzeczywistości na małą i na dużą skalę. Są różne motywacje, od chęci oddania czegoś społeczeństwu, przez chęć współdziałania, przekazania swojej wiedzy lub wypróbowania czegoś nowego, po potrzeby kontaktów społecznych i nowych impulsów. Zrobić coś dla innych, ale i dla siebie – to jest dziś oczywiste dla wielu.

Wolontariat – dowodzą tego raporty na temat zaangażowania obywatelskiego opracowane przez rząd federalny i ankiety wśród wolontariuszy¹² – jest dla wielu ludzi oczywisty. Z najnowszej ankiety przeprowadzonej na skalę ogólnoniemiecką wśród wolontariuszy wynika, że angażuje się 34 procent ludzi w wieku 65 i więcej lat. W przedziale wiekowym 65 do 74 lat odsetek ten wynosi 41 procent. Odpowiada to w przybliżeniu

przeciętnemu zaangażowaniu w całym społeczeństwie. Ale również wśród osób w jeszcze bardziej zaawansowanym wieku angażuje się ok. co czwarta osoba. Dodatkowo odsetek osób zaangażowanych w pracę społeczną w wieku powyżej 55 lat znacznie wzrósł w ostatnich latach – z 28 procent w roku 1999 do 38 procent w roku 2014. Liczniejsze roczniki, które wchodzi teraz w wiek emerytalny, najprawdopodobniej przyczynią się do dalszego wzrostu zaangażowania osób starszych.

Wspieranie zaangażowania oznacza wzmacnianie demokracji. W obliczu aktualnych wyzwań społecznych i politycznych nie możemy i nie wolno nam rezygnować z partycypacji i aktywnego uczestnictwa ludzi starszych. Każda i każdy z nas ponosi odpowiedzialność za pomyślny rozwój społeczeństwa demokratycznego i właściwie traktującego swoich obywateli. W myśl zasady subsydiarności państwo i samorządy są odpowiedzialne za stworzenie sprzyjających uwarunkowań ramowych dla zaangażowania obywatelskiego i partycypacji.

Spektrum tego zaangażowania jest ogromne: klasyczny wolontariat w stowarzyszeniu, długoletnią pomoc w klubie sportowym lub kawiarni kulturalnej można wymienić obok zaangażowania w spontaniczne inicjatywy lub zaangażowania politycznego w ruchu

12 od 2012 roku rząd federalny opublikował trzy raporty na temat zaangażowania obywatelskiego. Z różnymi akcentami ukazują one i opisują rozwój zaangażowania obywatelskiego w Niemczech: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/ministerium/berichte-der-bundesregierung/dritter-engagementbericht/engagementberichte-der-bundesregierung>. Dane są zbierane od 1999 roku w ramach ogólnoniemieckiej ankiety dot. wolontariatu „Deutscher Freiwilligen survey” (FWS): <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/engagement-und-gesellschaft/engagement-staerken/freiwilligen-survey/der-deutsche-freiwilligen-survey-100090>.

socjalnym. Również zaangażowanie cyfrowe zyskuje na znaczeniu. Bardzo zobowiązujące i czasochłonne działania w oczywisty sposób istnieją obok doraźnych prac w ramach konkretnych, krótkich projektów.

W społeczeństwie, w którym obywatele żyją długo, wolontariat jest ważnym przejawem uczestnictwa w życiu społecznym. Jednocześnie seniorzy własnym przykładem pokazują, że starzenie się może iść ręką w rękę z sensem życia, aktywnością i nowymi wyzwaniem. Są ambasadorkami i ambasadarami nowego, realistycznego wizerunku starości.

Istniejące organizacje lokalne są ważnymi punktami kontaktowymi nie tylko w czasie kryzysu. To właśnie organizacje seniorów, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, partie demokratyczne, gminy wyznaniowe, rady seniorów lub biura seniora, ale też grupy samopomocowe i inicjatywy sąsiedzkie wnoszą ważny wkład na rzecz barwnego i żywego społeczeństwa obywatelskiego. Ich działania potrzebują wsparcia.

Współodpowiedzialność w rozumieniu partycypacji i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym trzeba wspierać na poziomie samorządowym przez tworzenie dobrych

warunków ramowych¹³. Uczestnictwo takie to praktyczna działalność i pomoc. Wielu ludzi starszych wnosi duży wkład w społeczne współistnienie, angażując się w klubach sportowych lub gminach wyznaniowych. Te sprawdzone struktury żywej solidarności trzeba pielęgnować i rozwijać. Tym, co stanowi o ich istocie, jest duża doza rzetelności i kontynuacji.

Wraz z przemianami społecznymi i demograficznymi zmieniają się też formy zaangażowania obywatelskiego i wolontariatu. Powstają nowe tematy i nowe potrzeby. Ogólnoświatowe wyzwania jak uchodźstwo i migracja, ochrona klimatu, pandemia koronawirusa i cyfryzacja prowadzą do spontanicznego powstawania nowych form zaangażowania lokalnego i nowych inicjatyw. Ponadto do wsparcia wolontariuszy można wykorzystać nowe formaty cyfrowe.

Partycypację cyfrową możemy jednak zapewnić tylko wtedy, gdy zagwarantujemy odpowiedni dostęp stworzymy odpowiednie ogólnodostępne miejsca jej nauki. W myśl „Paktu cyfrowego dla seniorów”¹⁴ należy umożliwić i zagwarantować dostęp ludzi starszych do świata cyfrowego, aby umożliwić im aktywne uczestnictwo i partycypację oraz stworzyć nowe formy zaangażowania

13 Por. Zalecenia Siódmego Raportu Senioralnego rządu federalnego (2016): Troska i Współodpowiedzialność w gminie – tworzenie i zabezpieczenie perspektywicznych wspólnot (www.siebter-altenbericht.de) oraz stanowisko BAGSO opublikowane pod adresem www.bagso.de/fileadmin/user_upload/bagso/o6_Veroeffentlichungen/2016/BAGSO_Stellungnahme_Siebter_Altenbericht.pdf

14 Por. stanowisko BAGSO „Ludzie starsi a cyfryzacja – Stanowisko BAGSO w sprawie Ósmego Raportu Senioralnego rządu federalnego” (2020) pod adresem https://www.bagso.de/fileadmin/user_upload/bagso/o6_Veroeffentlichungen/2020/BAGSO-Stellungnahme_Achter_Altersbericht_Digitalisierung.pdf

obywatelskiego. Istnieją liczne inicjatywy w zakresie wolontariatu, w których to w dużej mierze ludzie starsi wprowadzają innych seniorów w świat cyfrowy.

W obliczu globalnych wyzwań i przemian w polityce senioralnej również międzynarodowa wymiana prowadzona przez organizacje seniorów i samych zaangażowanych seniorów zyskuje coraz bardziej na znaczeniu.

BAGSO – Federalna Wspólnota Robocza Organizacji Seniorów reprezentuje interesy starszych pokoleń w Niemczech. Angażuje się na rzecz aktywnego, samodzielnego i w miarę możliwości zdrowego starzenia się w bezpiecznym otoczeniu socjalnym. BAGSO skupia około 120 stowarzyszeń i związków społeczeństwa obywatelskiego, prowadzonych przez osoby starsze lub angażujących się na rzecz osób starszych.

BAGSO promuje zróżnicowany wizerunek starości, który obejmuje różnorodne szanse oferowane przez coraz dłuższe życie tak samo jak ludzką kruchość i potrzebę opieki. W kontaktach ze światem polityki, z ogółem społeczeństwa i ze światem gospodarki opowiada się za stworzeniem warunków ramowych umożliwiających godne życie w podeszłym wieku – w Niemczech, w Europie i na świecie.

W publikowanych stanowiskach BAGSO przekazuje zalecenia i opinie dla polityków szczebla federalnego, krajów związkowych i gmin. BAGSO wydaje liczne publikacje na różnorodne tematy, które można zamówić bezpłatnie lub pobrać ze strony internetowej BAGSO.

BAGSO została założona w styczniu 1989 roku przez 11 stowarzyszeń. Wcześniej, pod kierownictwem Niemieckiego Związku Seniorów stowarzyszenia te zorganizowały dwa Kongresy Seniorów Niemieckich (w latach 1987 i 1988). Niemieckie Kongresy Seniorów odbywające się od roku 1991 co trzy lata i organizowane wspólnie ze stowarzyszeniami, przyczyniają się w dużym stopniu do tworzenia tożsamości BAGSO. Od 1991 roku praca BAGSO wspierana jest przez Federalne Ministerstwo do spraw Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży. W biurze BAGSO w Bonn pracuje zespół złożony z 30 pracowników.

Silke Leicht
Wiceprezes

BAGSO – Bundesarbeitsgemeinschaft der
Seniorenorganisationen e.V.

Noeggerathstr. 49
53111 Bonn
Niemcy
leicht@bagso.de
+49 228 24 99 93 25

Samoorganizacja oraz aktywność seniorów z perspektywy Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Krystyna Męcik

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego w 2018 roku działało w Polsce 640 uniwersytetów trzeciego wieku. Ponad 56% uniwersytetów dla seniorów, działało jako jednostki samodzielne, stowarzyszenia poza zorganizowanymi strukturami rządowymi.

Większość z nich to organizacje non-profit nie prowadzące działalności gospodarczej. Pozostała część uniwersytetów działa w ramach uczelni wyższych, bibliotek, domów i ośrodków kultury.

Szybki wzrost liczby uniwersytetów nastąpił w latach 2002 – 2007, kiedy w wiek emerytalny weszli wykształceni seniorzy urodzeni po wojnie, mogący dzięki wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej swobodnie podróżować po świecie i zdobywać nowe doświadczenia.

Przyczynił się również do tego rozwój internetu, techniki komputerowej i telefonii komórkowej a także ich dostępność w aspekcie możliwości finansowych emerytów.

Emeryci widząc możliwości własnego systematycznego rozwoju intelektualnego i społecznego, przy zachowaniu możliwości aktywnej więzi pokoleniowej, przy braku innych propozycji ze strony samorządowej jak i administracyjnej zaczęli zakładać stowarzyszenia – Uniwersytety Trzeciego Wieku. Ze swymi ambitnymi założeniami, z nowym programem i statutem, stały one wyżej od

skupiających dotychczas emerytów branżowych kół emerytów, które oferowały integracje kulturalno- rozrywkową na poziomie lokalnym.

Zdecydowana większość uniwersytetów trzeciego wieku została powołana do życia przez członków założycieli. To oni tworzyli status swoich organizacji, przeszli przez biurokratyzowany system rejestracji stowarzyszenia, znaleźli lokal do prowadzenia tej społecznej działalności. Kolejnym wyzwaniem dla założycieli stowarzyszeń było dotarcie z pomysłem i ideą stowarzyszenia do lokalnych władz samorządowych mogących udzielić pomocy w udostępnianiu przestrzeni publicznej (sale wykładowe, sale gimnastyczne, siłownie, amfiteatry, sale audio, sale komputerowe, boiska treningowe) niezbędne do realizacji zadań statutowych.

Osiągnięcie sukcesu w tym zakresie zależało od wielu czynników zewnętrznych jak i szczęścia tych, którzy się w to angażowali, determinacji i samozaparacia. Sama chęć zrobienia czegoś dla innych, dla społeczności nie zawsze wystarczała. Umiejętność przedstawienia logicznego i wiarygodnego planu działania dla realizacji idei stowarzyszenia była dopiero połową sukcesu w przekonaniu do niej osób trzecich a zwłaszcza decydentów. Bywało, że nie chcąc przysparzać sobie nowych problemów, decydenci niejednokrotnie odmawiali tej pomocy rodzącym się oddolnie inicjatywom. Potwierdzeniem tego jest pozycja i postrzeganie takiego stowarzyszenia w środowisku lokalnym. Instytucjonalne władze samorządowe bardzo ostrożnie, asekuracyjnie podchodzą do inicjatyw proponowanych przez początkujące organizacje osób starszych. Zdobywanie kredytu za-

ufania to kilkuletnia praca społeczna zwieńczona wymiernymi sukcesami dostrzeganymi i oczekiwanymi w środowisku lokalnym.

Działalność uniwersytetów finansowana jest głównie ze składek członkowskich oraz dotacji otrzymywanych z lokalnych jednostek administracyjnych jako wsparcie lokalnych organizacji pozarządowych działających społecznie na rzecz seniorów.

Założyciele uniwersytetów trzeciego wieku w większości przypadków to osoby aktywne społecznie, często czynne zawodowo m.in. nauczyciele, trenerzy, działacze związkowi, ale także byli działacze organizacji młodzieżowych i studenckich.

Ważnym etapem pracy stowarzyszenia jest pozyskiwanie nowych członków, formułowanie przez nich i dla nich programu działania odpowiadającego ich oczekiwaniom, zainteresowaniom.

Wdrożenie i realizowanie takiego programu powinno dawać satysfakcję biorącym w nim udział, być namacalnym dowodem sensu wspólnej realizacji przyjętych celów, wreszcie zachętą dla innych seniorów biernych społecznie.

Pokazywanie sukcesów powołanego stowarzyszenia osiągniętych poza najbliższym środowiskiem, na zewnątrz, to systematyczne budowanie jego wizerunku. Ułatwia to skuteczność działania w zakresie pozyskania środków do realizacji bardziej ambitnych, bogatszych ofert dla seniorów.

Mając doświadczenie i środki finansowe można z propozycją programową, wykładami

wychodzić poza grono członków stowarzyszenia i oferować np. wykłady społeczności lokalnej a nawet innym organizacjom skupiającym seniorów w kraju czy zagranicą.

Przykładem może tu być Uniwersytet Trzeciego Wieku w Łazach – miejscowości liczącej kilka tysięcy mieszkańców. Uniwersytet III Wieku założyła tu jedna osoba – emerytowana nauczycielka, ciągle zaangażowana społecznie, która do swojej idei przekonała środowisko seniorów i władze miasta. Podjęte inicjatywy i osiągnięte wymierne społecznie sukcesy w zakresie ich realizacji zostały dostrzeżone przez środowisko i organy administracji państwowej. Umiejętność skorzystania przez tę organizację ze środków dostępnych w ramach ogłaszanych krajowych konkursów dedykowanych seniorom, pozwoliło na przygotowanie przez to małe zrzeszenie seniorów (liczące 130 członków) oferty dla seniorów z terenu województwa, całego kraju a nawet organizacji spoza granic Polski.

Ten mały uniwersytet, zorganizował cykl szkoleń dla uniwersytetów trzeciego wieku i organizacji senioralnych z województwa śląskiego z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, umiejętności działania w grupie, integracji między i wśród pokoleniowej. Spektakularną inicjatywą tego uniwersytetu, która weszła na stałe w kalendarz działań propagujących ideę aktywności ruchowej, sportowej i artystycznej było wymyślenie i organizowanie już od 12 lat corocznej Olimpiady Sportowej UTW i organizacji senioralnych. Ta majowa impreza przyciąga do małej wioski olimpijskiej w Łazach ponad 1000 zawodników z całej Polski a także z Ukrainy i Austrii. W 2020 r., z uwagi

na ograniczenia zewnętrzne spowodowane zagrożeniem wirusem, Olimpiada odbyła się na Narodowym Stadionie Lekkoatletycznym w Katowicach.

Podstawowym celem samodzielnych uniwersytetów jest racjonalne wykorzystanie wolnego czasu seniorów i zagospodarowanie go przez udział w realizacji pasji, dokształcenie w interesujących środowisko tematach, utrzymanie i podnoszenie ich kondycji fizycznej i psychicznej. Uniwersytety starają się promować wśród swoich członków pracę społeczną na rzecz swojej organizacji i środowiska jak i angażować ich członków do udziału w wolontariacie.

Uniwersytety Trzeciego Wieku prowadzą regularne wykłady, seminaria, spotkania integracyjne w ramach działalności kulturalno-artystycznej, zbiorowe wyjścia do kina, teatru, wspólne wyjazdy na wycieczki krajowe i zagraniczne, wczasy, turnusy sanatoryjne.

Większe, bardziej spektakularne sukcesy odnoszą organizacje mające dobrych liderów, którzy swym przykładem, zaangażowaniem i pomysłami potrafią zarażać innych, motywować ich do pracy a w potrzebie pomagać sobie wzajemnie. Bez liderów umiających zaktywizować środowisko, organizacja senioralna będzie tylko naśladować program innych uniwersytetów i jedynie samodoskonalić się w przyjętych kierunkach działania w ramach swojej grupy. Prezentacja własnych osiągnięć na zewnątrz środowiska i przyjęcie go z aplauzem przez odbiorców mobilizuje liderów i aktywnych członków organizacji do dalszego doskonalenia się i szukania nowych pomysłów. Sukces w rywalizacji zawsze uskrzydla i wyznacza nowy

poziom do naśladowania dla innych.

Ważnym elementem wpływającym na prężność i dobrą ofertę aktywizującą seniorów jest liczebność organizacji i zróżnicowany przekrój społeczny. Spośród liczniejszego grona słuchaczy łatwiej wybrać osoby zainteresowane daną aktywnością, ustalić lub uformować im lidera. Taka pracująca i mająca efekty grupa, zawsze przyciąga następne osoby, które wcześniej były niezdecydowane lub nie wiedziały, że udział w zajęciach grupy da im satysfakcję i zadowolenie, sprawia, że ich życie nabiera nowych wartości i doświadczeń. Na aktywności takie, jak: Nordic Walking, turystyka piesza, turystyka rowerowa, aerobic, taniec, gry stolikowe zawsze znajdują się chętni i można je realizować w organizacji senioralnej, dużej jak i małej.

Zajęcia z doskonalenia obsługi komputera i korzystania z programów komputerowych do realizacji swoich pasji, korzystania z mediów społecznościowych, nauki języków obcych wymagają angażowania do prowadzenia instruktorów, których trudno pozyskać w ramach wolontariatu i trzeba im płacić wynagrodzenie. Podobnie będzie w przypadku organizowania grup teatralnych, kabaretowych, plastycznych, zespołów folklorystycznych, grup śpiewaczych. Małe organizacje nie są w stanie ich sfinansować ze składek członkowskich. Często muszą je ponosić członkowie zainteresowani określonymi formami działalności.

Ważnym źródłem finansowania działalności są źródła zewnętrzne, sponsorzy, konkursy, granty. Uniwersytety coraz lepiej radzą sobie z sięganiem po środki zewnętrzne do realizacji wyznaczonych celów. Utrzymanie wie-

loletniej ciągłości pracy każdej grupy zależy w dużej mierze od jej sukcesów i determinacji. Dużo zadowolenia działaczom stowarzyszenia daje oddolne tworzenie przez seniorów sekcji specjalistycznych np. model 60+, żeglarskiej, kajakowej, pływackiej, garncarskiej, malowania na szkło i porcelanie, druku sublimacyjnego czy rękodzieła artystycznego. W takich przypadkach pomysłodawca przekonuje środowisko do swego pomysłu, roztacza wizję jego realizacji i możliwe do osiągnięcia efekty. W przypadku zainteresowania tematem członków stowarzyszenia i złożenia deklaracji uczestnictwa, Zarząd stowarzyszenia – mający większe doświadczenie organizacyjne – pomaga w uruchomieniu takiej sekcji.

Czas pandemii przyniósł uniwersytetom i organizacjom senioralnym nowe wyzwania. Uderzył w najczulszy punkt tak działających stowarzyszeń jakim jest bliskość osób, bezpośredni kontakt, regularne spotkania. Zawieszona została działalność edukacyjna bezpośrednia zamieniona na medialną. Zawieszona została działalność treningowa i aktywizacja sportowo – ruchowa.

Dziś uniwersytety trzeciego wieku i stowarzyszenia senioralne muszą szukać nowych metod integracji środowiskowej, dobrać na czas dzisiejszy cele, które mogą być realizowane bez powodowania zagrożeń dla zdrowia seniorów. Szybie maseczek „antykowidowych” dla pracowników instytucji miejskich i swoich kolegów, realizowane przez wiele uniwersytetów pokazuje, że potencjał aktywności, zaangażowania w sprawy społeczne jest silną podstawą budowy programów działania UTW nawet w trudnym czasie pandemii.

Krystyna Męcik
Członek Zarządu Ogólnopolskiej Federacji
Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku
Członek Śląskiej Rady d/s Seniorów
Członek Polskiej Unii Seniorów
Prezes Uniwersytetu Trzeciego Wieku w
Łazach

Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku
ul. Jagiellońska 18
33-300 Nowy Sącz
Polska
utw@utwlazy.pl
+48 698 695 971

Samostanowienie i samoorganizacja senierek i seniorów z perspektywy samorządu seniorów dzielnicy Friedrichshain-Kreuzberg w Berlinie

dr Dieter Kloß

W berlińskiej dzielnicy Friedrichshain-Kreuzberg żyje niemal 300 000 mieszkańców, ponad 40 000 z nich ma ponad 60 lat. Nawet jeśli dzielnica z takim odsetkiem ludzi starszych jest najmłodsza dzielnicą Berlina, wiele mieszkających tam obywaterek i obywateli zastanawiało się nad tym, jak można wesprzeć ludzi starszych w reprezentacji i realizacji swoich interesów w ich dzielnicy i w całym Berlinie. Odbywa się to na różnych poziomach.

Z jednej strony odbywa się to za sprawą urzędu socjalnego dzielnicy oraz jego pracowników i pomocników społecznych, w tym licznych wolontariuszy, którzy sami są już seniorami.

Z drugiej strony dużą rolę odgrywają organizacje socjalne prowadzone przez kościoły (np. Caritas i Diakonia) i inne stowarzyszenia lub organizacje socjalne (np. Dobroczynność Robotnicza, Solidarność Ludowa, Dzieło pomocy Unii, Czerwony Krzyż). Również i one angażują licznych wolontariuszy w swoich działaniach.

Z trzeciej strony w Berlinie już od 2006 roku obowiązuje ustawa o wzmocnieniu praw partycypacyjnych seniorów w kraj związkowym Berlin, zwana **Berlińską ustawą o partycypacji seniorów**. Zgodnie z tą ustawą samorzady seniorów poszczególnych dziel-

nic Berlina są wybierane bezpośrednio przez seniorów, a przygotowanie i realizacja tych wyborów spoczywa na urzędach gmin. Ustawa o partycypacji seniorów tworzy podstawę prawną dla pracy samorządów seniorów w Berlinie. Zgodnie z nią w Berlinie działają trzy gremia partycypacji seniorów: Wybrane bezpośrednio samorzady seniorów w 12 dzielnicach, krajowy samorząd seniorów i krajowa rada seniorów. Nawet jeśli brzmi to jak sprzeczność, ustawa jest ważną podstawą dla naszej **niezależności, samostanowienia** oraz **samoorganizacji**.

Ustawa tworzy ku temu ramy prawne, zobowiązując administrację kraju związkowego Berlin i dzielnice miasta do wspierania samodzielnej pracy samorządów seniorów i do zagwarantowania ich niezależności. Umożliwia to samorządom seniorów samodzielne decydowanie o kształcie ich pracy. Poniżej parę szczegółów dla wyjaśnienia.

Członków samorządów seniorów w 12 dzielnicach Berlina wybierają seniorki i seniorzy w wyborach powszechnych, wolnych, równych i tajnych. Czynne i bierne prawo wyborcze do dzielnicowych samorządów seniorów mają wszystkie osoby, które ukończyły 60 rok życia i są zameldowane w danej dzielnicy. Obowiązuje to niezależnie od obywatelstwa. Tym samym 12 dzielnicowych samorządów seniorów w Berlinie jest najważniejszą formą samostanowienia i samoorganizacji senierek i seniorów w naszym mieście. Ustawa gwarantuje nam naszą niezależność i jednocześnie neutralność polityczną i wyznaniową. Oczywiście nie oznacza to, że nasi członkowie nie mogą być jednocześnie członkami jakiejś partii lub związku wyznaniowego.

W ustawie tej zapisano, że w każdej dzielnicy działa ciało reprezentujące interesy ludzi starszych złożone wyłącznie z seniorów i seniorów. Przewodniczący wszystkich samorządów seniorów z dwunastu dzielnic Berlina tworzą łącznie samorząd seniorów kraju związkowego. Tworzą oni wraz z reprezentantami organizacji działających na rzecz seniorów – na poziomie kraju związkowego – Krajową Radę Seniorów. Doradza ona Senatowi i parlamentowi krajowemu Berlina w kwestiach istotnych dla polityki senioralnej.

Oczywiście takie gremia reprezentacji społecznej, nawet jeśli składają się wyłącznie z osób pracujących społecznie, bez środków finansowych lub zaplecza materialowego działać nie mogą. Dlatego ustawa zobowiązuje administrację odpowiedzialną w dzielnicach i w kraju związkowym Berlin za sferę socjalną do zapewnienia samorządom seniorów odpowiedniego finansowania lub wsparcia materialnego.

Ponieważ dzielnice Berlina są stosunkowo samodzielne pod względem budżetowym, również wsparcie materialne jest różne w poszczególnych dzielnicach, w zależności od sytuacji ekonomicznej danej dzielnicy. Dzielnica Friedrichshain-Kreuzberg zalicza się raczej do tych „biedniejszych”. Mimo wszystko dzielnica wspiera nas, przeznaczając środki finansowe na utrzymanie niewielkiego biura oraz na zwrot wydatków niezbędnych w naszej pracy i udostępniając bezpłatnie pomieszczenia na nasze biuro.

Samorząd seniorów w Friedrichshain-Kreuzberg ma 17 członków, wybranych większością głosów spośród startujących w wyborach 34 kandydatów. Po wyborze owych 17 senierek i seniorów zostało powołanych przez

właściwego członka rady dzielnicy do samorządu seniorów. Następnie nowy samorząd seniorów zebrał się i wybrał ze swojego grona zarząd. Później uchwaliliśmy nasz regulamin zarządu i regulamin finansowy, a podjęte decyzje zależały tylko od nas i nie zależały od żadnych wytycznych administracyjnych.

Nasza codzienna praca jako samorządu seniorów jest bardzo różnorodna i czasochłonna. Prowadzimy regularnie dostępne dla wszystkich godziny konsultacyjne dla seniorów, przyjmując zainteresowanych w naszych dwóch biurach oraz odwiedzając ich w domu, aby oszczędzić im trudności w przemieszczaniu się. Nasi członkowie odwiedzają regularnie wydarzenia dla seniorów, by porozmawiać o problemach i przemyśleniach starszego pokolenia.

Jesteśmy aktywnymi członkami sieci organizacji działających w Berlinie skupiających służby opiekuńcze i domy opieki oraz stowarzyszenia i zrzeszenia aktywnie wspierające interesy ludzi starszych. W ramach tych sieci problemy ludzi starszych podejmowane są zarówno z perspektywy organizacji jak i samych seniorów, a podczas dyskusji wspólnie szukamy rozwiązań. Reprezentujemy tu oczywiście w pierwszym rzędzie interesy ludzi objętych opieką, ale uzyskujemy także wgląd w pracę oraz problemy organizacji odpowiedzialnych za opiekę.

Wspólnie z tymi partnerami organizujemy również wydarzenia dla naszych starszych współobywateli. W ubiegłym roku 2019 zorganizowaliśmy na przykład wspólnie z domem seniora, pracownikami urzędu dzielnicy, członkami rady dzielnicy i klubem sportowym festyn sportowy dla seniorów.

Niestety w tym roku z oczywistych względów festyn sportowy musieliśmy odwołać.

Co roku organizujemy akcję paczek świątecznych dla uboższych i samotnych senierek i seniorów. Jest to wspólna akcja samorządu seniorów i urzędu dzielnicy oraz wielu wspomagających nas wolontariuszy z naszej dzielnicy. Pieniądze na to otrzymujemy z fundacji prowadzonej przez władze dzielnicy oraz z darowizn pochodzących ze świata polityki i gospodarki. Każdego roku udawało nam się dzięki temu sprawić radość na Gwiazdkę setkom samotnych starszych ludzi. Cała akcja cieszyła się ogromnym wsparciem. Przy pakowaniu i roznoszeniu paczek pomagali nam nasi politycy samorządowi, politycy działający na szczeblu kraju związkowego Berlin i politycy z Bundestagu, niezależnie od przynależności partyjnej. Niestety również tej akcji nie będziemy mogli zrealizować w 2020 roku.

W ramach naszej działalności mamy, jako reprezentanci seniorów, możliwość uczestnictwa w określonych procesach decyzyjnych w dzielnicy. Mamy prawo, i z niego korzystamy, delegować członków samorządu seniorów do komisji tworzonych przez radę dzielnicy, a więc parlament naszej dzielnicy. Wprawdzie nie bierzemy udziału w głosowaniach, ale zgodnie z regulaminem mamy stałe prawo do zabierania głosu.

Nasze postulaty, propozycje i wskazówki dotyczące pracy na rzecz seniorów możemy zawsze zgłaszać za pośrednictwem przewodniczącej rady dzielnicy lub radnego odpowiedzialnego za pracę na rzecz seniorów, możemy też prosić o ujęcie ich we właściwym trybie w pracach rady dzielnicy.

Ważnym instrumentem naszej pracy są publiczne posiedzenia dzielnicowego samorządu seniorów, w którym udział wziąć mogą wszyscy seniorzy, którzy chcą z nami porozmawiać o trudnościach, problemach lub też o pozytywnych zmianach w polityce senioralnej.

Regularnie gościemy podczas tych posiedzeń reprezentantów świata polityki, np. radnych z naszej dzielnicy, członków parlamentu kraju związkowego lub deputowanych z Bundestagu. Poza tym przy omawianiu szczególnie interesujących tematów zapraszamy również przedstawicieli różnych instytucji zajmujących się danymi kwestiami.

Szczególnie ścisłą współpracę nawiązaliśmy z pracownikami pionu socjalnego władz dzielnicy, co jest ważną podstawą naszej pracy. Przekazujemy sobie bardzo szybko informacje o aktualnych zmianach i problemach. Regularne spotkania zarządu z radnym odpowiedzialnym za sprawy socjalne pomagają nam i władzom dzielnicy w krytycznym oglądzie pracy drugiej strony, w jej zrozumieniu i we wzajemnym wsparciu.

dr Dieter Kloß
Przewodniczący

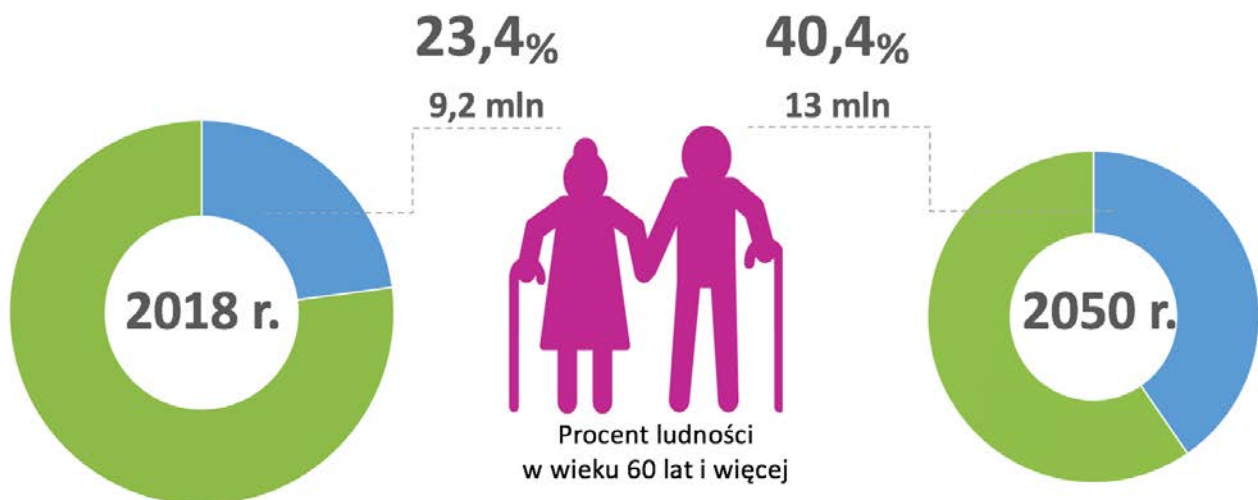
Seniorenvertretung Friedrichshain-Kreuzberg
von Berlin
Kadiner Straße 1
10243 Berlin
Niemcy
seniorenvertretung@friedrichshain-
kreuzberg.net
+49 30 212 370 76

Reprezentacja interesów seniorów a rynek towarów i usług

Marzena Rudnicka

„Nic o nas bez nas” – mówią moi starsi znajomi, kiedy zadaję im pytanie o to, jak firmy powinny dopasowywać oferty do ich potrzeb. Ta najprostsza z możliwych wskazówek wydaje się oczywista i niewymagająca rozwinięcia. Dlaczego zatem obserwujemy tak szeroki rozdźwięk między rynkiem a potrzebami konsumenckimi klientów wychodzących poza tzw. grupę komercyjną, czyli tych powyżej pięćdziesiątego roku życia?

Przyglądając się danym demograficznym, widzimy dynamiczną zmianę na korzyść grupy dojrzałych konsumentów. Rosnąca oczekiwana długość życia nakłada się ze spadkiem urodzeń, co oznacza, że zmiana ulega cała struktura wiekowa społeczeństwa, niosąc za sobą konieczność reorientacji produkcji dóbr i usług na potrzeby społeczeństwa długowiecznego i rosnącej grupy starszych odbiorców. Przyglądając się bliżej danym, widzimy, że już dziś osób w wieku 60+ jest w Polsce więcej niż młodzieży (osób w wieku 0-20 lat).

Rys. Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przyglądając się dynamice zmian demograficznych na przestrzeni ostatnich lat obserwujemy stały przyrost grupy wiekowej 60+:

- w 1946 r. ludzi powyżej 60 r.ż. w Polsce było 9%
- w 1990 r. ludzi powyżej 60 r.ż. w Polsce było 13%
- w 2017 r. ludzi powyżej 60 r.ż. w Polsce było 23%
- dziś osoby starsze stanowią prawie 24% naszego społeczeństwa

Według prognoz Eurostatu w Polsce w ciągu najbliższych 15 lat liczebność grupy osób 80+ wzrośnie o 143%, gdzie przewidywania dla całej UE mówią o 88% wzroście tej grupy wiekowej. Ponadto w tym samym okresie liczba ludności w Unii Europejskiej zwiększy się o ponad 5% a w tym samym okresie w Polsce niestety zmaleje również o 5%.

Dane demograficzne podpowiadają, że warto zwrócić uwagę na potencjał polskiego rynku w ujęciu liczby dojrzałych osób. Porównując liczbę osób starszych w naszym kraju do innych krajów w Europie, okazuje się, że w Polsce jest więcej osób po 60. r.ż. niż wszystkich mieszkańców w 1/3 krajów UE. Przykładowo Dania, Norwegia, Szwecja, Białoruś i Austria są mniejszymi rynkami, niż nasz „tylko senioralny”. Nadal jednak firmy budując swoje strategie marketingowe lub projektując nowe usługi, pomijają grupę starszych osób jako klientów mało aktywnych z niewielkimi możliwościami finansowymi. **Tymczasem roczny budżet rozporządzalny tylko osób 60+ to łącznie 135 mld złotych.** Dodatkowo, z raportu Info-Senior opracowanego przez Związek Banków Polskich wynika, że **nadwyżka budżetowa w**

portfelu klienta 60+ w skali roku wynosi aż 24 mld złotych. Te dane pokazują, że jest to grupa, której nie sposób pominąć w procesie tworzenia produktów i usług oraz podczas budowania strategii marketingowych.

Jako społeczeństwo starzejemy się szybciej, za to indywidualnie, jako jednostki, starzejemy się wolniej. Także w Polsce ludzie nie tylko żyją dłużej, ale pozostają dłużej w zdrowiu i aktywności. Z badań przeprowadzonych na zlecenie Krajowego Instytutu Gospodarki Senioralnej wynika, że seniorzy jako konsumenci zmienili się w ostatnich latach. Na przestrzeni ostatnich 10 lat:

- czterokrotnie wzrosła liczba seniorów korzystających z internetu i komputera,
- prawie trzykrotnie wzrosła liczba seniorów grających w gry komputerowe,
- widocznie wzrosła liczba seniorów podróżujących, aktywnie spędzających czas, korzystających z ofert biur podróży czy ofert sportowo-rekreacyjnych.

Co więcej badania pokazują spadek aktywności stereotypowo przypisanych dla tej grupy wiekowej, jak choćby rozwiązywanie krzyżówek.

Tymczasem rzeczywistość rynkowa pokazuje nam obraz wykreowany z za stołu przez młodych i bazujący na przestarzałych wyobrażeniach ludzi, co daje następujący efekt:

- Strategie marketingowe oraz informacje handlowe nie są dopasowane do każdego wieku.
- Często poprzez swój język, projekt opakowania, sposób tworzenia instrukcji

obsługi czy kanałów dostępu wykluczają starszych odbiorców, którzy są potencjalnie nimi zainteresowani.

- Konsumenci w pewnym wieku często mają trudności w zrozumieniu oferty, co skutkuje tym, że kupują towar lub usługę nie będąc do końca świadomym wszystkich składowych transakcji (przykład: zakup na raty w instytucjach pożyczkowych, zakup mediów a „przy okazji” laptopa, z którego nigdy nie skorzystają, ale jest doliczony do comiesięcznych opłat).
- Zdarza się, że dojrzały konsumenci nie mogą skorzystać ze specjalnej oferty w sieci handlowej z uwagi na brak aplikacji. Nie mogą posłużyć się takim narzędziem z uwagi na nieposiadanie smartfona i brak umiejętności korzystania z internetu.

Klient 50 + nową, wciąż słabo zbadaną grupą odbiorców

O ile tzw. grupa komercyjna 16–49 lat podlega analizom, podziałom i uznawana jest za zróżnicowaną na tyle, że trudno szukać uniwersalnych rozwiązań w zaspokajaniu jej potrzeb, to z kolei o tzw. „Silversach” mówi się ogólnie, traktując ich jako zupełnie homogeniczne środowisko. Osoby te natomiast różnią się od siebie tak samo, jak byli zróżnicowani 10, 20 czy 40 lat temu. To ludzie, którzy mają różne upodobania, różne statusy materialne, różne wykształcenie i sposoby spędzania wolnego czasu. Gdybyśmy zestawili potrzeby konsumenckie osoby dwudziestoletniej z czterdziestoletnią, trudno byłoby nam powiedzieć, że są ta-

kie same. Jeden startuje w życie, a drugi jest u szczytu kariery zawodowej i być może właśnie przechodzi kryzys wieku średniego. Podobnie różne potrzeby mają osoby w wieku 60 lat i 80 lat, ale taki podział też nie jest adekwatny, ponieważ nie tylko wiek wpływa na styl życia i aktywność społeczną. Kondycja zdrowotna i niesione przez życie przyzwyczajenia, charakter i temperament budują unikatowość każdego człowieka, niezależnie od wieku.

Tymczasem zwiększająca się liczba starszych klientów siłą rzeczy powoduje nowe trendy widoczne obecnie na rynku:

- Potrzebę tworzenia produktów i usług dedykowanych tej grupie wiekowej
- Potrzebę dostosowania uniwersalnych produktów i usług do możliwości i wymagań tej grupy wiekowej
- Stosowanie zasad rekomendowania ofert skierowanych do dojrzałego odbiorcy, aby ułatwić mu wybór spośród gąszczu reklam i ofert nie zawsze adekwatnych, potrzebnych a nawet uczciwych czy bezpiecznych.

Spotkanie dwóch biegunów rynku

Na początku drogi w budowaniu ofert trafionych i adekwatnych do potrzeb dojrzałego odbiorcy niezbędne wydaje się porzucenie przestarzałego i nieadekwatnego do rzeczywistości obrazu tzw. Seniora. Wystarczy uważnie spojrzeć na rzeczywisty obraz ludzi dojrzałych, którzy poza różnorodnością, często odbiegają od stereotypowego wizerunku ludzi ma-

zaradnych, słabo wykształconych, biernych, biednych, konserwatywnych i niechętnych wobec zmian i nowości oraz spełniających się jedynie w roli babci lub dziadka. Stereotypizacja starości prowadzi do utrwalania przestarzałych i nieprawdziwych wizerunków, a także do tego, że młodzi i starzy traktowani są niemal jak odrębne bieguny rynku.

Jak spotkać zatem ta dwa odległe krańce wieku i postrzegania świata, kiedy na jednym końcu siedzą tzw. „marketerzy”, czyli ci, którzy opracowują strategie marketingowe i język komunikacji a na drugim ich tajemniczy odbiorcy, czyli klienci spoza znajomej grupy komercyjnej? Mówi się, że marketing ma twarz trzydziestolatka, który seniorem jeszcze nie był, zatem niełatwo tworzyć mu trafione reklamy i oferty do starszych o kilka dekad odbiorców. Jakich rozwiązań mogą poszukiwać firmy nie tylko reklamowe, ale i inne chcące skutecznie dotrzeć do dojrzałego odbiorcy? Najprostszym rozwiązaniem jest zaproszenie osób z tej grupy wiekowej do procesu tworzenia koncepcji komunikacji, do budowania oferty, produktów i usług. Jeszcze niezbyt często, ale szczęśliwie już w zauważalny sposób, firmy poważnie podchodzą do zadania, zatrudniając po drodze badaczy do „rozeznania potrzeb” starszych klientów. Badacze oddają zatem głos tym, o których firma zaczęła myśleć. Dobrze przeprowadzone badanie wśród faktycznych odbiorców ma szansę na właściwy start na drodze budowania lub dostosowywania istniejącej oferty do potrzeb dojrzałych odbiorców. Na tym etapie najczęściej firmy dowiadują się, że niekoniecznie trzeba przygotować „coś specjalnego dla seniora”, bo to stygmatyzu-

je, a warto zastanowić się, co poprawić, aby uniwersalna oferta mogła pasować również starszym odbiorcom. Na tym etapie ci właśnie potencjalni dojrzały klienci zapraszani są do tzw. grup focusowych na warsztaty poprawiające ofertę. Dobrze poprowadzony proces konsultacji konsumenckich potrafi dać taki efekt, że bez stygmatyzowania i wytykania klientowi placem wieku, firma zyskuje przewagę konkurencyjną, powodując, że jej produkty lub usługi są po prostu przyjazne wiekowi. Każdemu wiekowi. Ważny jest także przyjazny system obsługi posprzedażowej, czyli zrozumiałe instrukcje obsługi, zwroty, gwarancje, reklamacje, infolinie, czyli zaoferowanie klientom takiego serwisu, aby czuli się dobrze również po dokonaniu zakupu.

Należy mieć nadzieję, że firmy dostrzegą zmiany w strukturze wiekowej klientów i wyjdą ze stereotypów oraz zauważą, że starsi konsumenci potrzebują nie tylko podstawowych produktów i leków, ale są zainteresowani np. modnymi ubraniami, sprzętem AGD i RTV, komputerami i telefonami komórkowymi, produktami motoryzacyjnymi, wyposażeniem domu, produktami ogrodowymi i hobbyistycznymi oraz różnymi gadżetami. Coraz szerzej korzystają z oferty kulturalnej, gastronomicznej i turystycznej. Stereotypowy wizerunek seniora wielokrotnie skłania do wyboru tradycyjnych działań i ogranicza komunikację wyłącznie do dwóch kanałów: kampanii w telewizji i w prasie. Tymczasem osoby dojrzałe to grupa, dla której jednym z najbardziej istotnych elementów w procesie podejmowania decyzji zakupowych jest polecenie produktu lub usługi przez inną osobę. Dlatego więc tak rzadko w strategiach do klienta-seniora stawia się

na programy lojalnościowe lub specjalne systemy premiowania polecenia oferty innym seniorom? Niekiedy zupełnie pominięta zostaje sfera bezpośredniej obsługi klienta seniora.

Jednym z największych grzechów wobec dojrzałych konsumentów jest postrzeganie ich tylko przez pryzmat tego, ile mają lat i opieranie na tym strategii komunikacji. Przestanie „to jest przeznaczone dla ciebie, bo jesteś stary”, niestety, wciąż dominuje w marketingu, mimo że jest mało efektywne i stygmatyzujące. Oferta usługi lub produktu powinna być dla nich odpowiednia nie dlatego, że jest zaprojektowana dla ludzi starszych, ale dlatego, że jest zaprojektowana dla ludzi w każdym wieku.

Nie umiemy zatrzymać upływu lat i procesu starzenia się, ale mamy wpływ na to, czy otoczenie, czy świat, w którym funkcjonujemy pasuje do naszego wieku niezależnie, ile mamy lat.

Marzena Rudnicka
Prezes Zarządu KIGS

Krajowy Instytut Gospodarki Senioralnej
ul. Wilanowska 14 lok. 51 (Powiśle)
00-422 Warszawa
Polska
marzena.rudnicka@kigs.org.pl
+48 786 200 301

Na drodze do tworzenia reprezentacji interesów organizacji senioralnych w Polsce – idee i realizacja

Bartłomiej Głuszak

Coraz wyraźniej widać podział „Polski senioralnej” na osoby aktywne, w dobrej kondycji fizycznej i ekonomicznej oraz na osoby w trudnej sytuacji – ekonomicznej, rodzinnej, zdrowotnej czy społecznej.

Podział ten odzwierciedla się także w środowiskach zrzeszających seniorów oraz działających na ich rzecz. Część aktywną doskonale reprezentują m.in. Uniwersytety III Wieku, coraz prężniej rozwijający się ruch obywatelski w Polsce. To już nie tylko edukacja, to również reprezentacja. Reprezentacja interesów. Uniwersytety doskonale radzą sobie w dzisiejszej rzeczywistości. Coraz skuteczniej pozyskują różnego rodzaju wsparcie, coraz częściej mówią jednym głosem.

Z drugiej strony mamy tzw. grupę „socjalną”, czyli osoby wymagające różnego rodzaju wsparcia. Ze względu na stan zdrowia, sytuację rodzinną czy ekonomiczną nie są w stanie być aktywni, a tym bardziej doprowadzić do współpracy i rzecznictwa interesów. Tutaj aktywne są organizacje i instytucje działające w obszarze pomocy społecznej czy zdrowia. Są one jednak rozproszone, nie tak jednorodne jak wspomniany ruch Uniwersytetów III Wieku. Jedną z najliczniejszych organizacji członkowskich jest tu Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów. Ale jest też wiele podmiotów nie zrzeszających seniorów, a na ich rzecz

działających, jak stowarzyszenia, fundacje, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki kultury i wiele innych. Ze względu na swą specyfikę są one bardzo różnorodne – mają inne doświadczenia, różne poglądy. Część z nich może być aktywna na polu rzecznictwa interesów osób starszych w trudnej sytuacji życiowej. Mało prawdopodobne jest jednak, by w najbliższym czasie stały się jednorodną reprezentacją środowisk seniorskich.

Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS ze względu na swą misję i strukturę zdecydowanie sytuuje się w tej drugiej grupie – organizacji działających na rzecz seniorów, choć jej związki członkowskie zrzeszają również organizacje seniorskie, w tym także Uniwersytety III Wieku. WRZOS od dłuższego czasu pracuje w obszarze systemowych działań na rzecz osób starszych. Na poziomie regionalnym bardzo aktywne są organizacje członkowskie WRZOS. Inicjują i uczestniczą w tworzeniu regionalnych i lokalnych polityk senioralnych, jak np. Federacja Organizacji Senioralnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA, która doprowadziła we współpracy z samorządem do powstania polityki senioralnej województwa czy Wojewódzkiej Rady Seniorów.

Na poziomie ogólnopolskim WRZOS opracował standardy pracy socjalnej z osobami starszymi, prowadzi też od wielu lat debatę poświęconą polityce senioralnej i miejscu w niej organizacji pozarządowych. Z jednej strony debata ma charakter wewnętrzny – dyskusji organizacji członkowskich oraz pracy ekspertów WRZOS dot. modelowych rozwiązań, w naszej ocenie koniecznych do wprowadzenia. Z drugiej strony do debaty zapraszamy partnerów

zewnątrznych, organizacje i instytucje zainteresowane tematyką senioralną.

Jednym z głównych partnerów w tym zakresie jest Ogólnopolskie Porozumienie o Współpracy Rad Seniorów OPOWRS, którego sekretariat prowadziliśmy trzy lata. Zrzesza ono kilkadziesiąt Rad Seniorów z całej Polski. Wspólnie z OPOWRS przeprowadziliśmy diagnozę sytuacji Rad Seniorów, opracowaliśmy Model tworzenia Rad Seniorów i zrealizowaliśmy szereg działań wspierających i rzeczniczych.

Dyskusje, rozmowy z partnerami, wnioski z diagnoz, ale też obserwacji bieżącej sytuacji wskazują na duże zróżnicowanie środowisk seniorskich. Porozumienia Uniwersytetów III Wieku (ogólnopolskie i regionalne), Obywatelski Parlament Seniorów, Ogólnopolskie Porozumienie o Współpracy Rad Seniorów to tylko część ruchów, nakierowanych na reprezentację i rzecznictwo interesów. Podobna różnorodność panuje w pomysłach na wyłonienie reprezentacji.

Najbardziej bliski konstytucyjnej zasadzie pomocniczości jest pomysł stawiający na oddolność i danie głosu zarówno środowiskom branżowym, jak i terytorialnym. Polega na wyborze swoich reprezentantów przez środowiska seniorskie najpierw na poziomie gmin i powiatów, a następnie województw i ogólnopolskim.

Poziom 1 Gminne Rady seniorów

Gminne Rady Seniorów, choć to tylko ciała o charakterze doradczym, konsultacyjnym i inicjatywnym, mają w sobie największy

potencjał reprezentacji. Warunek to demokratyczny wybór, najlepiej na konferencji plenarnej środowisk seniorskich. Seniorzy wybierają seniorów, a burmistrz/wójt/prezydent ten wybór jedynie zatwierdza. Jak przeprowadzić wybór, zależy od specyfiki lokalnej i powinno być skonsultowane jeszcze na etapie budowy Rady. Tam, gdzie funkcjonuje dużo środowisk seniorskich, dominuje często zwyczaj wyboru przez organizacje. W mniejszych miejscowościach wyborów dokonują bezpośrednio sami seniorzy. I jak to w demokracji, jest też wiele rozwiązań pośrednich, np. wskazywanie przez sołtysów w gminach wiejskich.

Największe wyzwania to doprowadzenie do powołania, w możliwie demokratyczny sposób, Rad Seniorów w jak największej liczbie gmin.

Poziom 2 Powiatowa Rada Seniorów

Twór taki nie ma umocowania ustawowego, jak Gminna Rada Seniorów. W wielu miejscach w Polsce takie rady jednak powstają. Rada powiatowa powinna składać się z przedstawicieli rad gminnych, a także organizacji seniorskich o zasięgu powiatowym, posiadających swoje oddziały w co najmniej połowie gmin. Taką organizacją jest najczęściej Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów.

W przypadku, gdy nie we wszystkich gminach funkcjonują Rady Seniorów, co jeszcze długo nie nastąpi, warto przyjąć rozwiązanie tymczasowe. Jest ich kilka. Organizacje z terenu danej gminy mogą wybrać swojego przedstawiciela podczas konferencji wybor-

czej, co jest zadaniem wymagającym organizacji i liderów, więc nie zawsze możliwym. Kolejne rozwiązanie więc to takie, w którym co najmniej trzy organizacje seniorskie wskazują swojego przedstawiciela do Rady powiatowej. Przedstawiciel taki reprezentuje środowiska seniorskie do czasu powołania Gminnej Rady Seniorów i wskazania przez nią swojego przedstawiciela. Powiatowa Rada Seniorów może ukonstytuować się w sytuacji, gdy są wyłonieni przedstawiciele środowisk seniorskich z co najmniej 51 % gmin powiatu.

Poziom 3 Wojewódzka Rada Seniorów

To ciało zbudowane podobnie jak Powiatowa Rada Seniorów. Składa się z przedstawicieli środowisk seniorskich z co najmniej 51 % powiatów województwa. Przedstawiciele wskazują odpowiednio:

- Powiatowe Rady Seniorów
- w przypadku ich braku konferencje plenarne środowisk seniorskich z terenu powiatu. Konferencja taka może zostać zorganizowana przez co najmniej dwie organizacje seniorskie lub Gminne Rady Seniorów
- w przypadku braku organizacji konferencji, tymczasowego przedstawiciela wskazać może co najmniej pięć organizacji seniorskich z terenu powiatu

W skład rady wchodzi również przedstawiciele seniorskich organizacji o zasięgu wojewódzkim, czyli mających swoje oddziały w co najmniej połowie powiatów województwa.

Rada taka, chyba jedyna w Polsce, funkcjonuje w województwie warmińsko-mazurskim. Dużo pracy zajęło wypracowanie, wspólnie ze środowiskami seniorskimi, sposobu wyłonienia rady, opracowania procedur i dokumentacji. Sam proces tworzenia rady, czyli wybory przedstawicieli w powiatach, a następnie ukonstytuowanie Rady, zajęło ok. trzy miesiące. Ciałem odpowiedzialnym za czuwanie nad poprawnością wyboru Wojewódzkiej Rady Seniorów była grupa złożona z przedstawicieli Wojewódzkiej Rady Organizacji Pozarządowych, ciała niezależnego od Marszałka województwa, ale z samorządem województwa współpracującego.

Wojewódzka Rada Seniorów jest ciałem funkcjonującym przy Marszałku Województwa, ale z dużą przestrzenią i samodzielnością. Składa się wyłącznie z osób starszych, przedstawicieli środowisk seniorskich oraz jednego przedstawiciela Marszałka, jako osoby kontaktowej. Ma swój zarząd, w skład którego przedstawiciel marszałka nie wchodzi. Rada aktywnie uczestniczy w kształtowaniu regionalnej polityki senioralnej.

Poziom 4 Ogólnopolska Rada Seniorów

To „wisienka na torcie” – ciało zbudowane podobnie, jak Rada Wojewódzka. W jej skład wchodzi przedstawiciele Wojewódzkich Rad Seniorów oraz przedstawiciele ogólnopolskich organizacji seniorskich, posiadających swoje oddziały/struktury w co najmniej 9 województwach. Rekomendowane jest, by funkcjonowało przy niej, z głosem doradczym, ciało ekspertów, czyli naukowców,

samorządowców, przedstawicieli ngo'sów itp.

Oczywiście przedstawiona tu propozycja wyłonienia ogólnopolskiej reprezentacji środowisk seniorskich nie jest idealna. Rodzi bowiem wiele pytań co do warunków, jakie powinny zostać spełnione, by wizja ta była realna. Przy kim powinny funkcjonować rady na poszczególnych szczeblach – samorządzie, strukturach rządowych, samodzielnie? Po ile reprezentantek/reprezentantów powinny mieć dane miasta czy regiony (tyle samo czy w zależności od liczby mieszkańców)? Czy środowiska seniorskie są gotowe na współpracę, ale też ogromny wysiłek i zaangażowanie? Czy będzie tyle aktywnych osób, zdolnych funkcjonować na różnych poziomach? I wiele innych, w tym jedno z najważniejszych – jakie kompetencje powinny mieć rady, łącznie z tą ogólnopolską?

Na tym etapie wydaje się jednak, że najważniejsze jest wyłonienie w sposób możliwie demokratyczny i reprezentatywny reprezentacji seniorskiej. Jedno jest pewne – jakkolwiek sposób powołania takiego ciała powinien zostać poddany gruntownej dyskusji i konsultacji z najbardziej zainteresowanymi – obywatelkami i obywatelami, różniących się od pozostałych obywateli i obywateli wyłącznie wiekiem, a wyróżniających się doświadczeniem, zaangażowaniem i wkładem włożonym w rozwój kraju i swojej małej ojczyzny.

Bartłomiej Głuszak
Wiceprezes WRZOS

Wspólnota Robocza Związków Organizacji
Socjalnych WRZOS
ul. Oleandrów 6
00-629 Warszawa
Polska
b.gluszak@federacjafosa.pl
+48 22 826 52 46

Kilka słów na zakończenie...

Możliwość samorealizacji i rozwoju osobistego, pozyskiwanie nowych umiejętności, okazje do spotkań, dyskusji, debat, aktywnego „mieszania się” w procesy decyzyjne oraz rozwój rynku usług na rzecz seniorów to elementy ujęte w tym opracowaniu. Innymi słowy: Nic o nas bez nas!

Wzrost populacji osób starszych często postrzegany jest jako pewnego rodzaju obciążenie dla społeczeństwa. Nie jest to perspektywa jedyna, ani najważniejsza. Istnieje natomiast potrzeba dyskusji, wprowadzania zmian na wielu szczeblach życia społecznego, zarówno indywidualnego jak i zbiorowego. Dostosowanie infrastruktury, kształcenia i rozwoju w wieku emerytalnym mogą wpływać na kontynuację kariery zawodowej oraz na zaangażowanie się na rzecz wymiany doświadczeń i wiedzy z młodszym pokoleniem.

Nasza organizacja chętnie służy pomocą w rozwoju współpracy senioralnej między Niemcami, Polską i innymi krajami europejskimi. Jesteśmy do Państwa dyspozycji!

EUROSOZIAL

Parytetowe Stowarzyszenie Współpracy Niemiecko-Polskiej i Europejskiej

Marienbruchstr. 61-63

38226 Salzgitter

Niemcy

+49 5341 17 96 73

info@eurosozial.eu

www.eurosozial.eu

EUROSOZIAL – Europejskie Partnerstwo na rzecz ekonomii społecznej i pracy socjalnej

- Platforma współpracy socjalnych organizacji pozarządowych z Niemiec, Polski oraz innych krajów europejskich; wymiana informacji i doświadczeń
- Wspólne działania na rzecz poprawy prawnych, politycznych i finansowych warunków brzegowych rozwoju socjalnych organizacji pozarządowych, w tym w zakresie świadczenia usług w interesie ogólnym
- Doradztwo i wspieranie socjalnych organizacji pozarządowych w nawiązywaniu kontaktów i współpracy międzynarodowej, w tym dotyczące finansowania i rozwoju projektów
- Realizacja międzynarodowych projektów modelowych w zakresie polityki społecznej, polityki wobec osób niepełnosprawnych, polityki rodzinnej, młodzieżowej i polityki wobec osób starszych
- Wkład do praktycznej realizacji Europejskiego Filara Praw Socjalnych

BAGSO – Głos Osób Starszych

BAGSO – Federalna Wspólnota Robocza Organizacji Senioralnych reprezentuje interesy starszego pokolenia w Niemczech. Angażuje się na rzecz starzenia się przy utrzymaniu zdrowia, aktywności i samodzielności w sprzyjającym otoczeniu społecznym. BAGSO zrzesza około 120 stowarzyszeń i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które są prowadzone przez osoby starsze, lub które angażują się na rzecz osób starszych.

BAGSO promuje zróżnicowany wizerunek wieku podeszłego z jednej strony przedstawia propozycje wspierania dłuższego życia, a z drugiej strony pomoc w okresie bezbronności lub potrzeby opieki. BAGSO opowiada się za warunkami brzegowymi ramowymi, które umożliwiają dobre i godne życie na starość – w Niemczech, w całej Europie i na świecie – w polityce, społeczeństwie i gospodarce.

Publikując stanowiska i opinie BAGSO wydaje zalecenia i inicjuje treści działań politycznych na poziomie federacji, krajów związkowych i jednostek samorządu terytorialnego. BAGSO wydaje wielką ilość publikacji na różne tematy; publikacje te można zamawiać bezpłatnie lub bezpłatnie ściągać ze strony internetowej BAGSO.

Wsparcie finansowe

Federalne Ministerstwo
Rodziny, Seniorów, Kobiet
i Młodzieży